SAYI : 31
OCAK 2013

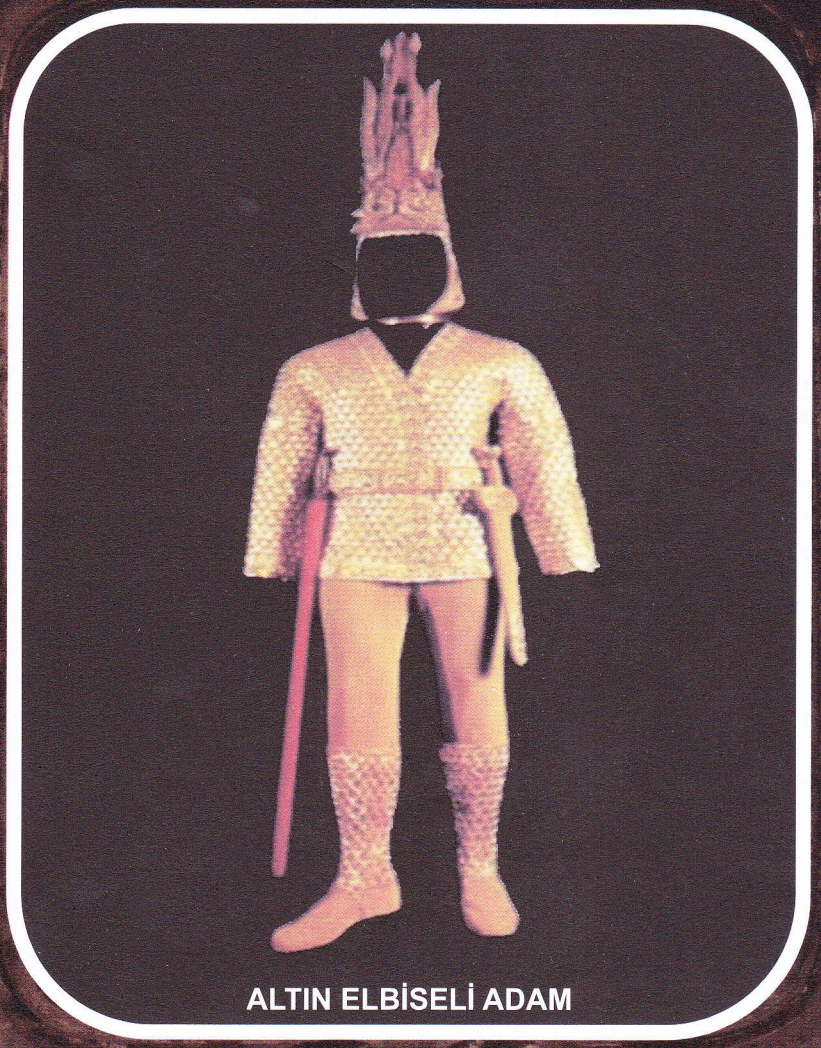

ALTIN ELBİSELİ ADAM

NEVZUHUR

EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT

NEVZUHUR

Edebiyat - Kültür - Sanat

SAYI: 31 OCAK 2013

SAHİBİ :
MUSTAFA AKBABA

GENEL YAYIN YÖNETMENİ :
ALİ DEMİREL

YAYIN KURULU :
BEKİR KARA
HASAN TÜLKAY
MEHMET ERÇİN

ADRES :
Atatürk Cd. 1306 Sk.
Akbaba Apt. No.: 1/2 ANTALYA

TLF.: 0 (242) 241 80 62 - 63

BELGEGEÇER : 0 (242) 241 41 74

e-posta: alidemirel47@hotmail.com

ISSN : 1308 - 1403

BASIM YERİ :
TUNAHAN OFSET MATBAACILIK
Tel : 0 (242) 248 90 88
e-mail: tunahanofset@hotmail.com
Sinan Mh. Atatürk Cd.1254 Sk.
Rıfat Türkcan Psj. No.:14 / 7 ANTALYA

YAYIN TÜRÜ:
Yerel - Süreli
İki ayda bir yayımlanır.

NEVZUHUR'da yayımlanan yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir.

NEVZUHUR'da yayımlanan eserlere telif hakkı ödenmez.

NEVZUHUR
Bir kültür hizmeti olup, para ile satılmaz.

NEVZUHUR'da
Yayımlanan bütün yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Gönderilen yazıların yayımlanması, Yayın Kurulu'nun kararına bağlıdır. Yazılar yayımlanmasa da iade edilmez.

BU SAYIDA

TARİH SAHNESİNDE TÜRKLER - 1
BAŞLANGICINDA KÜLTÜR
VE MEDENİYETLERİ

ANDAÇ

MÜHÜR VAR
AŞIK KAZANOĞLU

BİZİM İLLER - GÜZEL İLLER
MUSTAFA AKBABA

MİHMANIM
MUSTAFA AYVALI

ÜÇÜNCÜ BÜYÜK HAÇLI SEFERİ
ALİ DEMİREL

KEMER ŞEHRENGİZİ
M.NİHAT MALKOÇ

HANİ BİR YANI VARDIR YA İNSANIN
FATİH ÜNVER

OKUYUCU İLE SOHBET

Değerli NEVZUHUR dostları;

Elinizdeki 31. sayı ile 6. yaşımıza adım atmış oluyoruz. Dergimize gösterdiğiniz ilgi bizlere şevk veriyor. Bir görevi yapmanın inancı içerisinde yolumuza devam ediyoruz. Nice yıllara birlikte yürümemiz temennimizdir.

Bu sayımızın kapısını ANDAÇ açıyor. *TARİH SAHNESİNDE TÜRKLER* üst başlığı ile kaleme aldığı yazısının bu bölümü; *BAŞLANGICINDA KÜLTÜR VE MEDENİYETLERİ* adını taşıyor. Gelecek iki sayı daha devam edecek olan bu yazı serisi, kendini TÜRK kabul eden herkesin ilgisini çekecektir.

MUSTAFA AKBABA; 2010 yılında Güneydoğu Anadolu'muza yapmış olduğu seyahatini gecikmeli de olsa yazıya dökmüş. *BİZİM İLLER – GÜZEL İLLER* başlıklı yazısında bölgenin; tarihi, kültürü ve manevi çehresinden kesitleri kendisine has üslubuyla siz okuyuculara sunmakta. Bu seyahat yazısını da ilgi ile okuyacağınızı umuyoruz.

ALİ DEMİREL; Haçlıları konu alan yazısını sürdürüyor. Bu sayıdaki konu başlığı; *ÜÇÜNCÜ BÜYÜK HAÇLI SEFERİ*. Tarihte yaşanmış ama okul kitaplarında yazmayan veya yazsa da üstünkörü geçiştirilen bu bilgilere geniş açıdan bakılınca işin boyutu değişiyor. Bu yazı serisi okuyucularımız tarafından ilgi ile takip ediliyor. Bunu bize ulaşan telefon ve yazışmalardan anlıyoruz.

Bu sayımız şiir bakımından oldukça zengin. Trabzon'da edebiyat öğretmenliği yapan Şair M. NİHAT MALKOÇ, Antalya'nın Kemer ilçesi için *KEMER ŞEHRENGİZİ* başlığı altında bir güzelleme kaleme almış. Amasya'dan seslenen Şair MUSTAFA AYVALI da *MİHMANIM* unvanlı şiiri ile huzurlarınıza çıkıyor. Her iki imza da dergimizde ilk defa yer alıyorlar. FATİH ÜNVER'in şiiri ise *HANİ BİR YANI VARDIR YA İNSANIN* başlığını taşıyor. AŞIK KAZANOĞLU da *MÜHÜR VAR* diye başladığı şiiri ile halk ve Hak aşıklarının gönül sızılarını dile getiriyor...

Mart 2013 sayımızda buluşmak dileğiyle hoşça kalın.

www.mustafaakbaba.com adresinden menüdeki *NEVZUHUR* link'ine tıklayarak bütün arşivimize ulaşabilirsiniz.

NEVZUHUR

TARİH SAHNESİNDE TÜRKLER – 1

BAŞLANGICINDA KÜLTÜR VE MEDENİYETLERİ

ANDAÇ

Yaşayan tarihimize geriye dönüp baktığımızda; çağlar arasında yol alırken gördüğümüz dağınıklığının karşısında, rengi soluklaşmış zamanın tozuna rastlamamız kaçınılmazdır. Yine de bilinen ilk kültür ve medeniyetlerin doğuşunu seyrederken; zamanımıza kadar gelen ve de geleceğe uzanacak olan 'Türk Varlığı' müjdelenerek tarihin bilinen en muhteşem olgusunun, insanlığa sunulduğunu gözlemleyebiliriz.

Tarihimizin bir parçası olup da; geçmişe sahip çıkmakla, değerlerimize sahip olmanın, aynı değerli mirasın vazgeçilmezi olduğuna inanmalıyız. Ve hatırlanması gerekenleri hatırlayıp yansıtmak; ülkümüz olabilmelidir. Gelecek düşünde; birleştirici bir kavram olan, zamanın onurlandırdığı Türk Ulusunu hatırlatmak adına; yazacağımız bu konuyu Hamuşanlar'a (susanlar – uyuyanlar) ithaf ederek başlamak isterim.

Türkler; tarihin, ortak ve aynı kökten gelen, dünyanın en eski ve en köklü kültür ve medeniyetlerine sahip olan milletlerinden biridir, daha doğrusu ilkidir. Medeniyetin gelişmesi için; ana rahmi gibi canlı bir barınak olan Orta Asya'dan başlayıp, Türkiye Cumhuriyetini kuran Atatürk'e kadar olan KESİNTİSİZ döneminde Türkler; dünyayı selamlayarak, onun karanlığına ışığını yansıtan oldular. Zamanın bütünlüğüne katılıp, insanlığa katkıda bulundular. Zira Türkler; bilinen tarihin hemen her devrinde var olup, kültür ve medeniyetlerini yayarak, diğer toplulukların gelişmesine önderlik etmişlerdir.

Her kahramanın bir düşmana ihtiyacı olduğundan yola çıkan batı ise; Türklerin varlığını ve gelişimini hep inkâr etmiş, imajını daha çok savaşçı ve hatta barbar olarak işlemiştir. Yeri gelmişken sizlere; Türklere barbar diyen medeni Haçlı topluluklarının (!...); sevgili dostum Ali Demirel'in Haçlılarla ilgili; dergimizde yayınlanan seri yazısını hatırlatmak isterim. Savaşta çoluk çocuk demeden öldürülenlerin yanında, mezardan dahi ölüleri çıkartıp , insan eti ile kendilerine ziyafet çekenlerin; Türklere 'barbar' demeleri ne kadar hazin bir tezat teşkil ettiğini dikkatinize sunarım.

Türklerin İslamiyet'ten sonraki tarihleri bir hayli araştırılmış, okutulmuş olmasına rağmen daha önceki devirlerin tarihi karanlıkta kalmıştır. Bu yüzdendir ki Türkün bilincinde; tarihimiz gerekli ilgiden yoksun karşımızda durur. Bu sığ düşüncelerin yansımalarını da zaman zaman göğüslemek durumunda kalırız.

Önceki yazılarımın birinde; Roma ve Bizans antik yapılarından bahsederken; "onlar kiracılardı, geldiler ve gittiler" demiştim. Bir okurumuzun; "Anadolu'ya Malazgirt'ten sonra gelmedik mi? Nasıl ev sahibi oluyoruz?" diyen suali ile karşılaşmıştım. Bizi, geçmişimizle olan bağlardan kopuk yetiştiren Milli Eğitimimize (nasıl milli oluyorsa!...) ve bizi tarihimizle gerçek manada yüzleştiremeyen Türk bilimcilerine (Türkolog) olan kalbi muhabbetimi saklı tutarım. Tabii ki bu konuda çalışmalarını ışık gibi yansıtan, sayıları az da olsa var olan Türkologların çalışmalarını ayrı tutarak. . Yine o günlerde televizyonda bir hanımın; "kendimi Türk olarak görmek istemiyor, öyle anılmayı kabullenmiyorum" dediğini duyduğumda; kışkırtıldığımı söylemeliyim.

Soyundan uzağa düşüp, soysuz olmayı isteyen düşünceyi bir türlü hazmedememiştim. Halbuki; hayatın anlamlaştırıcı öğelerinden biri olan, iyi yaşama bilinci ve dini mensubiyetimizin yanında, nereden geldiğimizin bir nevi parmak izi olan, soyumuz olduğunu bilmemizdir. Kişinin aidiyetinin inkârı karşısında; Türk olmak, bazıları için bu kadar nasıl itici olabilirin cevabını bulmak için; belki de Sadr'e şifa olur düşüncesiyle, olabildiğince geçmişe dönüp, yüzleşmeye karar verdim. Düşlerimde mayalanan Türk bilincinin izini aramanın zorluğunu bilerek (bu bilinç zihnin protestosundan başka bir şey değildi) karmaşanın kaprisiyle karşı karşıya kalsam da tarihi gelişimini; ilk önce medeniyet ve kültürlerini inceleyerek, sonra göç yollarındaki izlerine dokunup, son olarak da Anadolu'daki yerleşimini konu ederek üç ayrı başlıkta aktarmaya çalışacağım.

İnsanın fizyolojik ve biyolojik hareketleri dışında aldığı nefes ile birlikte var olan Tek Tanrı bilincini; kültür ve medeniyetlerini; Tanrı Dağları'ndan alıp yayılarak süren yolculuğunu; Anadolu'muzdaki Türklerin ilk değil, son sokuluşu olan Malazgirt savaşına kadar olan muhteşem macerasını, geçmişin gün ışığında, kırlangıcın kanat çırpması hafifliğinde ve kuş uçuşu hızıyla atalarımızın izine dokunarak yazmaya soyunduk. Bu yazımızı, Türkâne bir duygu içinde kabullenip okuyacağınızı umut ederim.

Mademki tarihin konusu olaylardır ve insanlıkla ilgilidir. Öyleyse Mitolojik bir yaklaşımla ilk insan Adem peygamberden , Nuh peygamberin oğlu Yafes'e kadar olan bölümde Tevrat'a bir bakalım. Adem'in üç oğlundan bahsedilir. 1) Şit: Terzidir. 2) Habil: Çoban idi. Kabil tarafından öldürüldü. 3) Kabil: Çiftçiydi . Hanuk, İrad, Hud, Sabil, Kuta, Yağbil, Truva, Turku, Lavsa, Lavek ve Lamek ve daha bilemediğimiz nice nesiller ve peygamberler Kabil'in soyundan gelenlerdir.

Lamek'in oğlu olan Nuh peygamber, Tufandan sonra tarih sayfasındaki yerini alır. Onun da dört oğlu vardır. 1) Yağ (Kenan): Tufanda boğulmuştur 2) Sam: Sami ırkını atası olarak bilinir 3) Ham: Hami ırkının atası olarak bilinir 4) Yafes: Bu nesilden gelenler Yafesileri temsil eder (Türk ve Avrupalılar bu ırktandır). Hadi hızımızı almışken biraz daha nesil akışını uzatarak Oğuz Han'a dayanalım. Nuh peygamber oğlu Yafes'e 'Abulca Han' derdi. Türkler ise 'Olcay' der. Olcay'ın; Mecüc, Maday, Yavan, Tubal, Meşek, Tiraz ve Gomer adlı oğullarından; Gomer'in dört oğlu; Karahan (Togarma), Orhan (Aşqenaz), Kürhan (Rifat), Küzhan'dır. Karahan'ın oğlu Oğuz Han'dır. Osmanlıların ataları 15. göbekten Oğuz Han'a ulaşır. 55. nesilde ise; Olcay'a dokunur.

Türk'ün tarih sicilinde, yazının bulunmasından önceki (M.Ö.3200) dönemlere gidecek olursak; sözlü haberler, destan ve hikâyeler, efsaneler ve ata sözleri, Türklerin çeyiz sandığı gibi duran kurganlar ve taş tamgalar bizi karşılar ve geçmişten bir şeyler söylerler. Türklerde sözlü tarih, hep öncelikli olmuştur. Eski tarihlerde yazı, kültür unsuru; destanlar ise medeniyet unsuru olarak kabul görürdü. Yazı için bir misal vermek gerekirse; Bodrum'lu Herodot (M.Ö. 480 – 425) için Çiçero 'tarihin babası' der. M.Ö. 5. yy da yazmış olduğu Mitolojik Tarih bilgileri, dünyaca kabul görür. Biz de kaynak olarak alırız. Yeri gelmişken; dünyanın bilinen ilk tarihçisi Herodot'tan 87 yıl önce (M.Ö. 572 – 535) yılları arasında yaşamış olan tarihçi, Türk ordusu komutanı 'Bilge Atung Ukuk' olduğunun bilinmesinde fayda vardır (Haluk Tarcan). Tarihin babasının bilinmesi kadar, dedesinin de bilinmesinin gerekliliğini düşünürüm.

Destanlara gelince; Şu Destanı: Makedonyalı İskender'in Asya seferinde Türklere yenildiğinden bahseder. Alper Tunga Destanı: Firdevsi'nin Şahnamesi'nde Türk kahramanı Alper Tunga'dan bahseder (Afrasiyab). 'Ajun Begi' (cihan imparatoru) diye anılan Alper Tunga, M.Ö. 7. yy. da yaşamış, Anadolu'nun mühim bir kısmını da içine alan Asya İmparatorluğu'nu kurmuştur. Onun sayesinde Sinop'un büyük bir kent olduğuna şahit oluruz. Turan padişahı olarak da anılır. Ve Oğuzname'siz destanları düşünmek imkânsızdır. Bu destanlara ilave olarak; Hanname, Bozkurt, Ergenekon, Türeyiş ve Göç destanlarından bahsedebiliriz (Uygurlar çağında). Daha sonra İslam Türklerinin kâfirlerle mücadelesini ve tarih boyunca Türk – Rus çekişmesini anlatan 'Manas' destanı, en büyük yazılı destanımız olmuştur.

Konumuza daha sağlıklı yaklaşabilmek için ilk önce coğrafyaya ihtiyaç duyulur. Onsuz, tarihin ilim değil, hikâye olacağı çok açıktır. Zira bulunduğu yerler, insanlara çok etki yapar. Dağlar ve sert iklimde yaşayanlar, haşin tabiatlı; havası sıcak ve ağır yerlerde yaşayanlar ise; gevşek ve hareketsiz olurlar. Tarih ilminin vazgeçilmezlerinden biri de arkeolojidir. Eski şeylerin incelenmesi, gün ışığına çıkartılması, geçmişle buluşmak gibi anlamlara gelerek, tarih ilmiyle adeta iç içe geçmiştir. Kelime anlamı 'dil bilimi' olan filoloji de tarihin önde gelen yardımcısıdır. Filoloji sayesinde eski kavimlerin dillerinin bünyesi, hangi dil gurubuna mensup oldukları ve hangi kavimlerin dillerinden etkilendikleri ortaya çıkar.

Geçmiş zamanlarda yaşamış kavimlerin hangi ırka mensup olduklarını araştıran ilim dalına ise; 'antropoloji' denir. Milletlerin ırk kökenleri belirtilirken iskeletlerinden, kafataslarından yararlanılır. 1) Dolikosefal (uzun kafalı), 2) Brekisefal (yuvarlak kafalı), 3) Mezosefal (orta kafalı). Irk tespitinde derilerine göre de ayırım yapılarak insanlar incelenir. Derilerine göre: 1) Beyaz ırk: Avrupa'dan Asya'nın içlerine kadar yayılmış olup, sonradan göç edenlerdir. Türkler bu ırktandır. 2) Siyah ırk: Hindistan'ın eski yerlileri ile Afrika halkı ve buradan Amerika'ya götürülmüş olan zencilerdir. 3) Sarı ırk: Güneydoğu Asya (Çin - Çin Hindi) ile Okyanusya halkının çoğu sarı ırktandır.

Dillere göre ırklar ise: 1) Hint – Avrupa dilleri (ari dilleri) bütün Avrupa milletlerinin tarih boyunca ve bütün konuştukları diller, bu guruba girer. Latince, Slavca, Hititçe, Germence, Eski Hint Dili, Farsça, Ermenice, İngilizce ve Fransızca bu gurubun dilleridir. 2) Hami – Sami diller: İbranice, Arapça, Kıptice, Habeşçe, Eski Finike dili ve Soma dili bu guruptandır. 3) Ural – Altay Dilleri: Türkçe, Fince, Sümerce bu gurubun dilleridir. 4) Tek heceli diller: Çince, Birmanca, Siyamca, Tibetçe ve Japonca bu gurubun içindedir. Dil önemlidir. Türklerin çok önemli olan, dil birliğini takip ederek; tarihte bıraktıkları izlerini görür, bulundukları yerlerde Türk varlığını okuyabilir, bize ait olduklarını kesin olarak kanıtlayabiliriz.

Türk yazı dilinin tarihi gelişimine bakacak olursak; ilk Türkçeyi doğuda Ana Türkçe, batıda Bulgarca olarak iki koldan inceleyebiliriz. Doğuda 5. yy' a kadar Ana Türkçe olarak karşımıza çıkar. Bu koldaki Yakut (Saha) Türkleri, Ana Türkçeyi zamanımıza kadar bozulmadan getiren hemen hemen tek Türk devletidir. 6 – 8. yy' lar arasında Göktürkçe, genç bir yelpaze biçiminde yayılmış olarak görürüz. Göktürkçede bir kol; Altay, Tuva, Hakas Türkçeleri de zamanımıza uzanır. Diğer bir kol ise; Ana Oğuz Türkçesidir. 10 – 13. yy arasında Türkmen Türkçesi ile zamanımıza ulaşır. Ana Oğuz Türkçesinden ayrılan; Eski Oğuz (Anadolu) Türkçesi (13 – 15. yy arası) iki kola ayrılır. Osmanlı Türkçesi (16 – 19 yy arası), Gagavuz ve Türkiye Türkçesi olarak zamanımıza ulaşır. Eski Oğuz Türkçesinin ikinci kolu ise; klasik Azerbaycan Türkçesi ve ondan devamla Azerbaycan Türkçesidir.

Göktürkçeden sonra 8 – 15. yy arasında Uygur Türkçesinin bünyesinde gelişen Karahanlı, Harezm – Kıpçak ve Çağatay Türkçesini görürüz. Çağatay Türkçesi Özbek ve Yeni Uygur Türkçesi olarak zamanımıza ulaşır. Zamanımızda, bu saydıklarımıza ilave olarak; Kırgız, Kazak, Karakalpak, Nogay, Karluk, Karaçay – Malkar, Kırım, Karay, Kazan ve Başkurt Türkçeleri devamlılık gösterir.

Batıda ise; Ana Bulgarca 5. yy kadar devam eder. 5 – 12 yy. arasında Tuna Bulgar Türkçesi, sonra 13 – 18 yy arasında İdil Bulgar Türkçesi ve 19. yy 'dan zamanımıza kadar devam eden Çuvaş Türkçesini görebiliriz.

Türkler başlangıçta, Asya kıtasının orta kesiminde; güneyde Himaliya dağları, kuzeyde Sibirya, doğuda Büyük Kingan (Kadırgan) dağları, ve batıda Hazar denizi ile çevrilmiş olan geniş bölgenin bir kesiminde yaşarlardı. Tarihimizde; bir Türk yurdu ve tek devlet yoktur; Türk yurtları ve Türk devletleri vardır. Yine de ortak kültürleriyle bir bütün gibi varlık göstermişlerdir. Altay dağlarının eteklerinde yapılan arkeolojik kazılar sonunda paleolitik devre kadar uzanan kültür katmanları tespit edilmiş, Türk Tarihi 16.000 li yıllara dayandırılmıştır. Bilhassa 'Kurgan' adı verilen mezar odalarında önemli eserler bulunmuştur.

Dövme görüntüsü ve çizimi

Altay dağlarında Pazırık bölgesinde birçok kurgan bulunmaktadır. Soğuk iklim dolayısıyla bu kurganlara gömülmüş olanların cesedi günümüze kadar bozulmadan kalabilmişlerdir. Bölgedeki Ukok tepesindeki kurganlardan birinde sol omzunda geyik dövmesi bulunan bir kadın cesedi ortaya çıkarılmıştır. Resimde omuzdaki dövme ve resmin sağında bu dövmenin çizimi görülmektedir. (Kaynak: National Geographic, Ekim 1994, Cilt 186, sayı 4, sayfa 80)

Doğacak Büyük Türk Birliğinin ortak gelişimindeki atlı göçebe Türk medeniyetlerinin temellerini oluşturan kültür ve din hakkında bilgi vererek konumuza biraz daha ısınalım.

Kültür; toplum hayatının belli bir iman çerçevesinde gerçekleştirilmesidir. Bu imanın bütünlüğünü oluşturan varlık

anlayışı, mukaddesler ve ölçüler toplum hayatının önceliklerini ve sınırlarını belirler. Hayat, bu bakış açılarından kavranır, değerlendirilir ve bu ölçülerde yaşanır. Böylece bu toplumlarda hayat, bağlı olunan iman manzumesine göre belli bir üslupta gerçekleşir ki maddesi ve üslubu ile kültür budur. Her kültür özgürdür ve içinde barındırdığı muhtelif renkleriyle birlikte zaruri olarak millidir. Hayatı, yani kültürü yapan şey de amellerimizdir. Amellerimiz; anlam kazanan bütün eylemlerimizdir. Eylemlerimiz ise; yönünü ve ölçüsünü imandan alır, anlam kazandırır. Her toplumda potansiyel olarak mevcut olan hayat enerjisi, bir iman hareketi ile sosyal gerilim halinde ortaya çıkar. Bu toplumun motife edilmiş eylem gücüdür. Medeniyetleri kuran bu gerilim; yıkılışına sebep olan da bunun zayıflamasıdır. İmanın şiddeti ve muhtevası medeniyetin gücünü ve üslubunu tayin eder. Tarih ise; kültürlerin bu safhaların zaman boyutu içinde ele alınmasıdır.

Türkler derken; yapısı ve sosyolojisine geçmeden önce son olarak atalarımızın dini inançlarının temel kurallarına bir bakalım: 1) Tengri Tek: (Allah tektir) Bir, sayılabilenlerin ilkidir. Tek ise eşi ve benzeri olmayandır. 2) Öte Acun vardır (öte dünya) 3) Öte Acunda Uçmağ (cennet) vardır. 4) Yerlik (şeytan) vardır. İnanç kurallarını denetleyen ve koruyan din görevlisine 'Savacı – Savcı' denir. Savacılar Türk halkına şöyle seslenirlerdi: *"Öte Acunda Tamu'ya (cehenneme) gitmek istemiyorsan yazukları (günahları) işlemeyeceksin."* Pekiyi Bilge Işımanlar (aydın ve bilge kişiler) Tanrı'yı nasıl tarif ederlerdi: *"O yücelerden yücedir, kimse bilmez nicedir."* Binlerce yıl önce Türk iline inceleme gezisi yapan Çinli bir gezgin, verdiği raporda; "Türkler; yeri, göğü ve her şeyi yaratan bir tek Tanrı'dan başkasına tapmazlar." der. Bir başka örnek ise; Duman Han oğlu Mete, Han olduktan sonra Çinlilere gönderdiği resmi mektupta (M.Ö. 210) yani günümüzden 2222 yıl önce *"Yeri göğü yaratan ve her şeyi var eden Tek Tengri'den..."* bahseder.

Adem peygamber, Nuh peygamber ve Yafes'in (Olcay) kodlarında taşıdıkları Allah'ın vahtaniyeti (Tanrı birliği) Türk Ulusunun vazgeçilmez en önemli değerleri arasında nesilden nesile geçmiştir. Peygamberimizin Türklere "Benim ordum" demesi de bu bilincin başka bir göstergesidir. Allah takva sahibi bu milleti; *"insan ibret alsın, örnek teşkil etsin, eksik olana tamamlayıcı bir kavim olsun, büyütsün, yayılsın ve geliştirsin"* diye yaratmıştır.

İç Asya'da Türkleri çok dinli diye tanıtan yabancıların; yukarıda bahsettiğimiz gerçekleri kabul edememelerini 'doğalarının gereğidir' diye anlayışla karşılayabiliriz. Gerçekte de bazı Türk topluluklarında; Maniheizm ve Budizm'e hatta Musevilik ve Hıristiyanlığa intisap edenler de olmuştur. Doğan her insan 'Tek Tanrı' bilinciyle doğar. Bazı inanç zayıflıklarında Tanrı bilinci, değişik biçimlerde ifade kazandığında; inanç doğrultusunda değil de amel doğrultusunda bazı farklılıklar içinde kendini bulur. Ayılması ve gerçeğe dönmesi bazen zaman alır. Tarihinde 180'e varan devlet kurmuş olan, binlerce yıldır çeşitli kültürleri besleyip büyüten, onlarla kaynaşan koca bir ulusun; kendilerine özgü bir doğacılık olan Şamanizm (din değil) dışında değişik etkenlerle çevrelerinde karıştıkları dinlerden etkilenmelerine rağmen bunlardan, en sürekli ve milli kültürü en çok etkileyeni, özünde din bilincinin yansıması olan İslamiyet olmuştur.

"Her mahallenin bir delisi vardır." sözüne uygun bir örnek vermek gerekirse; Uygur Hakanı Bögü Kaan, Çin seferinden yanında dört Soğd rahibi ile döndüğünde Maniheizm'e yönelmiştir. Maniheizm ise; Hıristiyanlık, Musevilik, Budistlik ve Zerdüşlük gibi din ve inançların karışımı olan; iyilik ve kötülük arasındaki zıtlığı gösteren bir ahlâk dinidir. Halbuki biz biliriz ki; Uygurlar özünde, bir işe başlarken "Mengü Tangü Gücindir" (Ölümsüz Tanrı'nın Gücüyle) der. Bir örnek daha verelim. Bilge Kaan'ın Veziri Tonyukuk; hükümdarın Budizm'e eğilim gösterdiğini görünce, şu savunmada bulunur. "Budha ve Leotseu insanlara yumuşaklığı ve aşağılanmayı öğretiyor, bunlar savaşçılara uygun meziyetler değildir" diyerek hükümdarı caydırmıştır.

Türkler arasında din değiştirmeler olsa da; kültür ve medeniyetlerini ret etmemişlerdir. Yakut (saha) Türkleri buna en iyi örnek teşkil eder. Hıristiyan olduklarında bile öz Türkçeyi kullanan, günümüze taşıyan tek topluluk olduğundan bahsetmiştik, Türklüklerini yok etmemişlerdir. Orta Asya'da Tengri Tektir' sözünü kimse yok sayamaz. Etrüsklerin en ulu Tanrısı 'Tinia' kökeni olarak 'Tin'dir. Sümercede ve Doğu Türkçede 'Tin' Ruh demektir. Sümer ve İslamiyet öncesi Türklerin Tanrı kelimesini söyleyişi de 'Tingir, Tengir, Tengri' şeklindedir.

İlk sosyal ve kültürel belirtilerin önemini vurgulamak adına; şimdi geçmişe açılan kapı aralığından; başlangıcında Türkleri var eden ve gelişmesi için lazım olan kültürlerine bakalım.

1) Anav Kültürü: (M.Ö. 4000 – 1000) Orta Asya'da en eski medeniyet merkezlerinden biri de Batı Türkistan'da Aşkabat yakınlarında bulunan Anav bölgesidir. Yerleşik bir kültürdür. Bu kültürün insanı, güneşte kurutulmuş tuğlalardan yapılan evlerde otururlardı. Koyun, sığır gibi hayvanlar besleyip, çiftçilik yapıyorlardı. Aynı çağlarda Latin ve Grek medeniyetleri ana rahminde bile değildiler. Halkları ise; çamurla yapılmış evlerde otururlardı. Mezopotamyadaki Sümer kültürü ile Hindistan'daki 'Mohenjadaro' ve Pakistan'daki 'Harappa' kültürlerinin temelleri de Anav Kültürüne dayanmaktadır. Aynı yerleşik kültürün bir benzeri de 'Namazgah Tepe' de (Ankara) ortaya çıkarılmıştır. M.Ö. 2500 yıllarına kadar geriye giden bu kültürün insanı; arpayı, buğdayı dibeklerde öğütmesini ve bakırdan süs eşyaları yapmasını biliyorlardı. Bu kültürün insanı, diğer kültürlerin aksine, bölgeyle sınırlı kalmamış, dış ülkelere de yayılmıştır.

2) Afanesyovo Kültürü: (M.Ö. 3000 – 1700) Türk Anayurdunda bu kültüre Abakan'da rastlanmaktadır. Batıda İdil (Volga) nehrine, güneyde Altay Dağları'na kadar uzanan oldukça geniş bir sahaya yayılmışlardır. Çakmak taşından yapılmış ok uçları, kemik iğneler, bakır bizler, bıçaklar, küpeler ve maden işlemede kullanılan çeşitli aletler bu kültürün belli başlı eserleridir. Avcılıktan başka at ve koyun da besliyorlardı.

3) Andronovo Kültürü: (M.Ö. 1700 – 1200) Afanesyovo kültürünün devamıdır. Tanrı Dağları ve Balkaş Gölü'nden, Yayık nehrine kadar uzanan bozkır sahasında gelişmiştir. Bu kültürü meydana getirenlerin beyaz ırka mensup, atlı – savaşçı bir kavim olan Türklerin ataları olduğu tespit edilmiştir. Çeşitli kaplar, taş kaşık, ok uçları, kemik iğneler, kabzalı hançerler, saplı baltalar ile inci ve küpe gibi süs eşyaları yaptıkları bilinir. Ayrıca tunçtan ve altından yapılmış eşyalarda ilk defa bu kültürde görülmüştür. Çinliler tunç yapmayı Türklerin atalarından öğrenmişlerdir. Atın ve koyunun yanında, deve ve sığır gibi hayvanları da beslemeyi öğrenmişlerdir.

4) Karasuk Kültürü: (M.Ö. 1200 – 700) Yenisey Irmağı çevresinde çıkmıştır. Saydığımız kültürlerin devamıdır. Yenilik olarak demir madeni bulunmuş ve işletilmesine başlanmıştır. Tekerlekli arabalar ve keçeden yapılmış çadırlar, ilk defa bu kültürde ortaya çıkmıştır. Daha da önemlisi, koyun yapağısını dokuyarak elbiseler yapmasını da biliyorlardı.

5) Tagar ve Taştık Kültürü: Abakan ve Minusink bölgesinde gelişir. Tunçtan iki yanı kesik bıçaklar, hançerler ve çok sayıda ok uçları ile saplı tunç aynalar, tunç tokalar, iğneler, taçlar, bilezikler, küpeler, taraklar bulunmuştur. Yesik – Kurganında yapılan kazılarda, üzeri baştan başa altın plakalar ve aplikasyonla kaplanmış genç bir adamın cesedi Kazakistan'ın Alma-Ata şehri yakınındaki Esik kasabasında 1969 yılında tesadüfen bulunmuştur. Altın elbiseli adamın kemeri som altındandır. Üzerindeki işlemeler sanat şaheseridir. Sağ kolundaki kılıcı, sol tarafındaki bıçağının kını ve kamçısı da altınla kaplıdır. Sağ elindeki iki altın yüzükten birinde insan resmi bulunur. Ayrıca mezardan çıkan gümüş eşyalar arasında bulunan gümüş kepçenin dibinde 26 harfli bir yazı görülmüştür. Göktürk (Orhun) yazılarına benzemektedir. Ayrıca üzerinde runik yazı bulunan gümüş kadeh dikkat çekicidir. Yazıda; "Khan Uya Üç tozıltı" Yani 'Tigin 23. de öldü. Esik halkının başı sağ olsun' denmektedir. Türk yazısının M.Ö. 5. asra tarihlenen en önemli ispatı sayılır (Hasan Oraltay'ın makalesinden).

Altın plakalar üzerinde pars, at, dağ koyunu, dağ keçisi, sığır figürlerinin işlenmiş olması dikkat çekicidir. Kurganda ayrıca Göktürk harflerinin en eski şekli olduğu sanılan bir yazıda bulunmuştur. Bu buluş, Türk yazısının M.Ö. teşekkül etmiş olabileceğini gösterdiği gibi, altın eşyalardaki yüksek sanat üslubu Türklerin sanat seviyesini ortaya koymaktadır. Ayrıca eski mezarlardan olan Pazırık'ta çıkan ünlü sanat eserleri tunç ve

altından levhalar, tokalar, tahta oymalar, at koşumları, geyik maskeleri, renkli keçelerden örtüler, kağnı üzerine oturtulmuş çadırlar ve dünyanın en eski düğümlü halısı, (Pazırık halısı) yine Türk medeniyetinin ve sanatının seviyesini ortaya koyar. Boşuna 'kurganlar Türklerin çeyiz sandığıdır' demedik... Eşyalar üzerine işlenen hayvan başı motifleri, daha sonraki Orta Asya Türklerinin geliştireceği hayvan figürlü sanatının temelini oluşturacaktır.

Bozkır devletlerinin ortaya çıkışı ve kuruluşunda büyük ölçüde, atın hızı ve demirin vurucu gücü etkili olmuştur. Atlı göçebe hayatının temelini Andronovo kültürü oluşturur. At, göçebe hayatın en önemli unsurudur. Göçebenin hayatı at sırtında geçer. Göçebelik bir çok bakımdan çiftçiliğe üstün bir durumdur. Çiftçi yetiştirdiği mahsulü, doğrudan tüketirken; göçebe hayvanlarına yedirdiği otları yağa, süte, ete, yapağıya dönüştürür. Göçebenin hayatı, hiç şüphesiz insan maharetinin bir zaferidir. Sürülerin sevk ve idaresi, korunması, otlakların önceden seçilmesi ve elde tutulması gibi bozkır ekonomisi için gerekli bütün işler, at sayesinde gerçekleştirildi. Daha da önemlisi devlet, at üzerinde kurulur ve at üzerinde yönetilir. Bu kültür, amaçsız gezginlik değildir. Bu yüzdendir ki onların hayatları yaylak ve kışlak arasında düzenli gidip gelme şeklinde geçiyordu. Teşkilatçılık ve askerlik kabiliyetlerinin de gelişmesine yardımcı oluyordu. Atı evcilleştirip binen ve ondan bir savaş aracı olarak ilk defa faydalanan kavim Türkler olmuştur. Çinliler de atın önemini Türklerden öğrenmişlerdir. Türk kültüründen öncelikle bahsetmemizin sebebi; at sırtında çoban diye küçümsemeye kalkanlara durumu anlatabilmek adınadır.

***

Türk tarihinin en büyük hususiyetini coğrafi yaygınlık, hatta dağınıklık teşkil etmiştir. Ulaşabildikleri her yere kesin olarak yerleşmek suretiyle bir çok yurtlar kurmuşlardır. Oralarda, yüksek kültürünü ve insani vasıflarını yerleştirmişlerdir. Tarihte, böyle düşünceler ışığında; bilinebilen113 ile 180 arasında devlet kuran bir ulus olduğunu gözler önüne sermişlerdir. Dünya hakimiyetinde hepsinin etkili olduğu söylenemez. Bu devletlerden bir çoğu isimleriyle yok olur, lâkin halkı kaynaşarak ya da başka isimle devlet kurarak yaşarlardı.

Bu konu hakkında bir Yahudi atasözü şöyledir; "Tanrım Türklerin ayakkabılarını dar yap, ayağındaki yaranın acısından başka bir şey düşünmesinler ki, düşünmeye fırsat bulurlarsa, hemen medeniyet kurarlar ve dünyaya hükmederler." Anlaşılacağı gibi, sanki tüm dünya işbirliği etmişçesine; Türk devletlerinin, medeniyetlerinin kurulmaması için veya hatırlanmamaları için devamlı gayret gösterenlerin iç dünyalarını yansıtan bu ata sözünü paylaşmak istedim. Onların her zaman hayallerinde, ezilmiş bir Türk dünyası idealleri olacağını biliriz.

Türk adı ilk dönemlerde belirli bir topluluğun kavim ismi olmak yerine siyasi mensubiyeti benimseyen bir kelime olarak görülür. İlk defa siyasi teşekkül olarak; ***"4200 yıl önce Doğu Anadolu'da kurulmuş olan; Türk'i Krallığını kuran Türk Kralı İlşu – Nail'dir. Türk adını taşıyan en eski Türk devletidir"*** Daha sonra Göktürk İmparatorluğunda devletin adı olur ve imparatorluğa bağlı bütün topluluklar için ortak isim olarak kullanılır. 552 de Çin kayıtlarında görülür. Bilge Tonyukuk yazıtında 725, Köl Tigin yazıtında 732, Bilge Kaan yazıtında 735 yılında Türkçe olarak 'Türk' adı geçmektedir. İlk kullanılışı 'Kök_Türük' şekliyle 552 yılında olmuştur. Bilge Kaan'ın ünlü Göktürk abidelerindeki Türk Runik yazısı ile, asırların gerisinden şöyle seslendiğini duyar gibiyizdir: ***"Ey Türk Milleti; üstte mavi gök çökmedikçe, altta yağız yer delinmedikçe, senin ilini, töreni kim bozabilir?!!!"***

Göktürk Kaanlarının bir araya getirdikleri bütün Türkçe konuşan topluluklara: 'Oğuz, Dokuzoğuz, Kıpçak, Karluk, Kırgız, Türgiş, Töles, Tarduş, Basmıl, Bayırku, Kurugan, Togra' gibi boylara da teşmil edip, hepsine birden **'Türk Budun'** (Türk Milleti) adını verdiler. Zamanla bütün Türk soyundan olanların ortak adı olmuş, milli ad haline gelmiştir. Sadece Ruslar; Altınordu iktidarından sonra Rusya'daki pek çok Türk boyuna 'Tatar' demiştir. Kırım, Kazan, ve Sibirya Tatarlarına da hasretmişlerdir.

Orta Asya'da Göktürkler ve Uygurlar sonuna kadar olan dönem; bütün Türk devlet ve topluluklarının ortak tarihi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tarihten sonra, Türk tarihinde göç yollarının farklılığı ile mütenasip bir tarihi süreç başlamış ve Türk tarihi üç kola ayrılan Türk boylarının serüvenine sahne olmuştur. 1. kol: Oğuz Türklerinden Selçuk ve ailesinin önderliğinde Anadolu'yu vatan haline getirmesiyle tarih sahnesinde görülmüştür. Bu kolun tarihi Büyük Selçuklular, Türkiye Selçukluları, Osmanlılar ve nihayet Türkiye Cumhuriyeti şeklinde bir devamlılık arz etmiştir. 2. kol: Kazak, Kırgız, Özbek ve Doğu Türkistan gurubu Orta Asya'da, Türklerin ana yurdunda kalmışlar ve varlıklarını günümüze kadar sürdürmüşledir. 3.kol: Bu kola mensup; Tatar, Başkurt, Avar, Peçenek, Kumanlar, Kıpçak ve Bulgarlar ise; Karadeniz'in kuzeyinde ve Doğu Avrupa siyasi tarihinde derin izler bırakmışlar, fakat bunların bir kısmı varlıklarını muhafaza edemeyerek zamanla yerli unsurlarla karışmışlardır. Bu üç koldan ayrılarak tali yollar oluşturan Türkler ise; Hindistan, Mısır, Çin ve Moğolistan'da bir süre hakim olmuşlar fakat daha sonra egemenliklerini sürdürememişlerdir.

Şimdi yabancıları ürküten bu 'Türk' adının manası ve çeşitliliği üzerinde duralım. Hintliler 'Turuşk – Turusha', Romalılar 'Trüsk', Yunanlılar (M.Ö.480 lerde) 'Turkae', Çinliler (M.Ö. 1328 de) 'Tu-Kue' ve 'Tu-Çüe', Süryaniler 'Tour-Kaye', Ruslar 'Turk', Macarlar 'Törük', Mısırlılar 'Turuşka', İranlılar 'Turani', derlerdi. Ve liste böyle uzayıp gider.

Çeşitli kaynaklar 'Türk' kelimesine çeşitli anlamlar da yüklemişlerdir. Çinliler; Altay dağlarının miğfere benzediğinden dolayı eteklerinde yaşayan Türklere, Miğfer manasına 'T-u-Küe' demişlerdir. Araplar; Çin Seddi'nin arkasında kaldıkları için 'Terk' demişlerdir. Uygur metinlerinde; 'Güçlü – Kuvvetli' demektir. Orhun kitabelerinde geçen 'Törü'; kanun, adet, kanunla düzenlenmiş, birlik kazanmış halk anlamını verirdi. Kaşgarlı Mahmud'un izahına göre de; Tanrı tarafından verildiğini belirttiği 'Türk' adının 'olgunluk çağı' demek olduğunu ifade eder. Yukarıda bahsettiklerim 'Türk' sözcüğünün anlamlarının sadece bir kısmıdır...

Türkler ulaşabildikleri yerlerde, kesin olarak yerleşmek suretiyle birçok yurt kurduklarından bahsetmiştim. Onlar; Kuzey Çin ve Orhun bölgesi, Kuzey Hindistan, Kuzey ve orta İran, Mısır, Güney Rusya, Balkanlar ve halen Orta ve Kuzey Asya ve Anadolu Türk yurtlarıdır.

Çeşitli ülkelerde görülen Türklerin Anayurdu – Atayurdu olduğunu veya 'yurdu' haline girdiğini ve çıktığını anlatmaya sıra geldi. Hemen hepsinin Türk olduklarını kabulle işe başlamak adına, gerekli alt yapıyı yeterince anlatmaya çalıştım. Son olarak; Cumhurbaşkanlığı Sancağındaki 16 Türk devletini tarih sırasına göre tanıtmak isterim. 1936 yılında Atatürk'ün çıkarttığı bir kanunla yerlerini almışlardır. **1) Hun Devleti:** (M.Ö. 250 – M.S. 216) Mete Han kurmuştur. **2) Batı Hun İmparatorluğu:** Çoçi Han tarafından kurulmuştur. **3) Batı Hunlar (Avrupa):** 434 de Attila kurmuş 469 da yıkılmıştır. **4) Ak Hunlar**: (350 – 557) arasında yaşamışlardır. **5) Göktürk Devleti:** 552 de kurulan 744 de Uygurlar tarafından yıkılmıştır. **6) Uygur Hanlığı**: 744 – 840 arasında hüküm sürmüşlerdir. Daha sonraları Kansu ve Turfan Uygurları diye iki ayrı devlet kurmuşlardır. **7) Avarlar Devleti:** Macaristan'da kuruldu 630 dan sonra zayıflayıp 9. yy da parçalandılar. **8) Hazar Devleti:** 7. yy dan itibaren 3. yy la kadar hüküm sürmüştür. **9) Karahanlılar**: (840 – 1212) Orta Asya'da kurulan ilk Müslüman Türk devletidir. **10) Gazneliler:** Karahanlılar'la çağdaştırlar. Afganistan ve Hindistan'ı içine alan bir alanda hüküm sürmüşlerdir. **11) Büyük Selçuklu Devleti:** 1040 – 1157 arasında hüküm sürdüler. **12) Harezmşahlar Devleti:** (1097 – 1231) Orta Asya'da (Özbekistan) güç oluşturdular. **13) Timurlar Devleti**: 1370 – 1507 arasında Ege kıyılarından, Orta Asya'ya ve Hint Okyanusuna kadar hüküm sürdükleri alandır. **14) Babür Devleti**: (1526 – 1858) Hindistan'da hüküm sürdüler. **15) Altınordu Hanlığı**: (1227 – 1502) Karadeniz ve Hazar Denizi arasında yaşamışlardır. **16) Osmanlı Devleti**: (1299 – 1922) Osmanlı Hanedanlık ismiyle anılan Osmanlı Türk devletidir.

Şimdi de yaşayan, sayısı 7 olan Türk Devletlerini ve kurucularını tanıyalım. **1) Türkiye Cumhuriyeti**: (1923) Atatürk. **2) Kazakistan Cumhuriyeti**: (1991) Nursultan Nazarbayev. **3) Türkmenistan Cumhuriyeti**: (1991) Sapar Murat Türkmenbaşı.

4) Azerbaycan Cumhuriyeti: (1991) Haydar Aliyev. **5) Kırgızistan Cumhuriyeti:** (1991) Aşkar Akayev. **6) Özbekistan Cumhuriyeti:** (1991) İslam Kerimov. **7) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti:** (1983) Rauf Denktaş.

Bunlara ilave olarak, Federe – Muhtar Türk Cumhuriyetleri de şunlardır: 1) Tataristan. 2) Başkurdistan. 3) Çuvaşistan. 4) Saha. 5) Altay. 6) Tuva. 7) Hakas. 8) Kırım. 9) Gagavuzeli. 10) Doğu Türkistan Cumhuriyetleridir.

Eski Çağ Tarihinde inceleyeceğimiz Türk guruplarının isimlerini vererek yazımıza son verelim. Ön Türklerin (M.Ö. 9000 – 7000) Ural dağlarıyla Aral gölü arasında doğdukları kabul görür. Bunlar 'Azyenik' tabir edilen; Anav, Subar, Sümer, Elam, Mohancedaro, Menes, Hatti, Lid, Pelaj, Turuska, Olmek, Etrüsk, Su, Şu, Çu ve İskit/Saka lardır. İlk Türkler ise: M.Ö. 2500 – 2000 yılları arasında Altay Dağları arasında dünyaya geldikleri kabul görür. Bunlar da: Afanesyero, Andranov, Hyung-Nu, Hunlar'dır. Bunların da bozkırlarda at koşturarak doğdukları bilinir. Bu saydıklarım Göktürk Devleti'nden önceki Türk topluluklarının isimleridir.

Gelecek sayımızda bu toplulukları tanımaya ve fetihlerdeki izlerine dokunacağız.

(Devamı gelecek sayıda.)

MÜHÜR VAR

AŞIK KAZANOĞLU

hal ehli olmayan bilemez bizi
bir damlacık yaşımızda nehir var
ne yaramız biter ne diner sızı
başımızda bin bir türlü kahır var

kundağa sarmışlar dert libasından
çıkamadım çilesinden yasından
bir yudum verdiler hasret tasından
kimse demedi ki bunda zehir var

bizden yara gidip gelen olmadı
içimizde murat alan olmadı
aşığı ağlatıp gülen olmadı
ahımızda reddedilmez sihir var

biz bazen ağlarız bazen güleriz
biz garip yüreğe rahmet çileriz
biz şirin uğruna dağlar deleriz
düşümüzde zühre ile tahir var

cahil olan bu deryada yüzemez
her okuyan bu esrarı çözemez
kapısını bulamayan gezemez
içimizde hu çekilen şehir var

kazanoğlu boşa tükendi çağlar
yük ağır yol yokuş aşılmaz dağlar
dışımız gülse de içimiz ağlar
bahtımızda aşık yazan mühür var

BİZİM İLLER – GÜZEL İLLER

MUSTAFA AKBABA

Konu başlığına, BİR SEYAHATİN GECİKEN YAZISI da diyebilirdik ama, şehid kanlarıyla alınan ve uğrunda hâlâ şehidler verilmeye devam edilen mübarek vatan topraklarında bulunan o yerlere yapmış olduğum seyahat yazısına başlık olarak BİZİM İLLER – GÜZEL İLLER demeyi tercih ettim.

2010 yılı 8 – 16 Ekim tarihleri arasında gerçekleşen; KAHTA, ATATÜRK BARAJI, URFA, HARRAN, EYYÜB NEBİ, MARDİN, MİDYAT, HASANKEYF, HALFETİ, BİRECİK, GAZİANTEP, KİLİS ve ANTAKYA' yı içerisine alan GÜNEYDOĞU ANADOLU gezisini yazıya dökmeye fırsatım olmamıştı.

'Her seyahat mutlaka yazıya dökülmeli midir?' diye bir soru akla gelebilir. Tabii böyle bir mecburiyet yoktur. Ancak, yazılması günümüz insanına olduğu kadar gelecek nesillere de fayda sağlayabilir. Yazının bütünü olmasa bile, belki içerisinde geçecek birkaç cümle çok şey ifade edebilir, yıllar sonra bir ışık gibi parlayabilir. Unutulmamalıdır ki birçok bilgi seyyahlar vasıtasıyla, onların yazdıklarıyla günümüze ulaşabilmiştir.

İşte bu düşüncelerle, gecikmeli de olsa bu seyahat hakkında bir şeyler yazalım istedim. Bu satırlardan geriye önemli bir şey kalmasa bile okuyucusuna 5 – 10 dakika hoşça zaman geçirtebilir. Oraları gezip görmüş olanlar hatıralarını tazelerken, görmemiş olanlar görmüş gibi bir hisse kapılabilirler. Oraların insanı da yaşadıkları yerler hakkında neler yazıldığını merakla okuyabilirler, hatta belki bir şeyler öğrenebilirler.

***

Güneydoğu'muzu görmeyi çok önceki yıllardan beri arzulamama rağmen kısmet o günlereymiş. Özel bir coğrafya, derin bir tarih, manevi bir atmosfer, güzel bir kültür...

Takdir edileceği üzere bu seyahatin bütün teferruatına girmemiz mümkün değil. Din, tarih, kültür gibi mefhumların iç içe girdiği coğrafyada yaptığımız bu seyahati şöylece özetleyebiliriz:

Erken saatte Antalya'dan başlayan yolculuğumuz, akşamın geç saatinde Kahta'da nihayet buldu.

Niyetimiz ertesi günü güneş doğmadan Nemrud' a ulaşmak, güneşin doğuşunu orada seyretmekti. Ancak yapılan uzun yolculuğun yorgunluğunu ve havanın bulutlu olması halinde güneşin doğuşunu rahatlıkla seyredemeyeceğimiz ihtimalini dikkate alarak Nemrud' a çıkmayı güneşin doğuşundan sonra, günün ilk saatlerine bıraktık (Van Gölü'nün hemen batısında yer alan, yüksekliği 3050 m. olan ve üzerinde krater gölü bulunan Nemrud Dağı ile aralarında isim benzerliği bulunan Adıyaman / Kahta'daki 2150 m. yüksekliğindeki Nemrud Dağı karıştırılmamalıdır.).

Dağın bir yerine kadar minibüslerle gidebiliyorsunuz. Daha sonra yaya veya katırlarla çıkmanız gerekiyor. Ben yaya olarak çıkmayı tercih ettim. Esintili, soğuk bir sabahtı. Gün doğumundan önce çıkmadığımıza şükrettik.

Nemrud Dağı'ndaki Antiokos I' in yaptırdığı hierothesion, bir tümülüs ve üç tarafında yapılmış teraslardan oluşuyor. Kuzey terasında heykeller yok. Doğu ve batı teraslarında birer heykel dizisi ve kabartma dizileri bulunuyor. Teraslardaki heykel ve kabartmalar birbirinin aynı. Ancak, doğu terasındaki heykeller daha iyi durumda olup kabartmalar yok olmuş. Batı terasındaki kabartmalar günümüze ulaşabilmiş. Ayrıca doğu terasında 13,5 x 13,5 m. ölçüsünde büyük bir sunak yer almakta. Tanrı heykellerinin oturduğu tahtların arkasında yazıt bulunmakta. Küçük taşların yığılmasıyla oluşan tümülüs'ün sırrı ise hâlâ çözülebilmiş değil. Bu taşlar oraya nasıl yığıldı? Ne amaçla yığıldı? Altında ne var? gibi soruların cevabı bu gün için verilebilmiş değil.

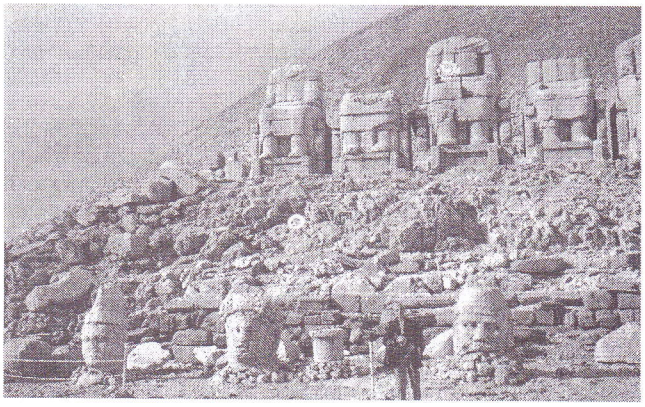

NEMRUD (doğu terası)

Nemrud Dağı'nda epeyi bir zaman geçirdikten sonra Urfa'ya doğru yola koyulduk. Yol üzerinde bulunan Atatürk Barajı'nı görmeden geçemezdik. Fırat üzerinde kurulan bu baraj, bölgedeki bazı henüz kazma vurulmamış prehistorik yerleşim yerlerini sular altında bırakmış da olsa Güneydoğu Anadolu'nun çehresini bir hayli değiştirmiş ve bölge insanının umut ışığı haline gelmiş. Bunu belirgin bir şekilde fark edebiliyorsunuz.

Yolculuğumuzun ikinci günü ikindi sonrası Urfa'da idik. Bu arada şunu da vurgulamakta fayda görüyorum; yolların mükemmelliği seyahatimizin rahat ve zevkli geçmesini sağlıyordu.

Urfa... Peygamberler şehri Urfa...

O gün hemen Halilürrahman Gölü'ne (Balıklı Göl) gittik. Ayn'ı Züleyha Gölü, Halilürrahman Camii, Rızvaniye Camii, Hz. İbrahim'in doğduğu mağara, Mevlid-i Halil (Dergah) Camii orada gördüğümüz mübarek mekânlardı.

BALIKLI GÖL

Ertesi günü sabahı, yani seyahatimizin üçüncü gününün sabahında Harran'a gidildi. Bazı kaynaklar 'Harran' adının 'Kesişen yollar' anlamına geldiğini kaydediyor. Gerçekten de bu antik kent, Güney Mezapotamya'dan gelen iki önemli ticaret yolunun kesiştiği bir noktada bulunmaktaymış.

Harran'ı çevreleyen ve yaklaşık 4 km. uzunluğunda olan şehir surları günümüzde de görülebilir bir durumda. 187 adet burcu bulunan bu surların 6 kapısı bulunmakta. Ancak bu kapılardan bu gün sadece batıdaki Halep Kapısı ayakta (Harran'ın diğer kapıları: Kuzeyde Anadolu Kapısı, doğuda Aslanlı Kapı, Musul Kapısı ve Bağdad Kapısı, Güneyde Rakka Kapısı). Surlarla çevrili kentin ortasında prehistorik çağlardan kalma höyük bulunuyor. Yer yer yıkılmış bir durumda olan üç katlı kale, kentin güneydoğusunda şehir surlarına bitişik olarak inşa edilmiş. Bu kale çeşitli dönemlerde hükümdarlık sarayı olarak da kullanılmış. Harran Höyüğü'nün kuzeydoğu eteğinde yer alan Ulu Camii kalıntıları, yan yana gelen kubbelerin oluşturduğu ve bölgenin iklimine uyumlu (yazın serin – kışın sıcak) olarak yapılmış Harran evleri, Şeyh Hayat el Harranî Türbesi ve Camii Harran'da gördüğümüz tarihi ve manevi mekanlardı.

Burada Şeyh Hayat el Harranî hazretlerine bir paragraf açalım.

Şeyh Hayat el Harranî hazretleri 12. Yy. da yaşamış İslâm'ın ermiş ve âlimlerinden. Soyu, Medine'deki Ensar'a dayanmakta. Harran'da yetiştiği için "Harranî" nispeti ve "Şeyhel – Kudve" lakabıyla meşhur olmuştur. Ömrünün elli senesine yakınını Harran'da geçirdiği bilinmektedir. Yüksek hallerin sahibi olup ehliyetli, ihlaslı iffeti yanında dinine çok bağlı keşf ve kerametleri açık bir zat idi. Allah-u Teâlâ'ya yakınlık derecesi bakımından yüksek bir mevkide bulunuyordu. Sayısız kerametleri yanında hikmetlerle dolu, yüksek hakikatleri açıklayan sözleri çoktur. İlimde ve tarikatta o kadar yükselmişti ki himmet ve tasarrufları "Yed-ı Beyza"'ya benzetilirdi (Yed-ı Beyza: Musa As.'ın mucize olarak gösterdiği beyaz ve parlak olan sağ eli olup, istediği vakit yakasına sokup çıkarttıkça güneş gibi bir ilâhi nur parlamaya başlardı). O her yönden ilim sahiplerine ışık tutmuş ve kendisine ilim, hâl ve zühd yönünden reislik verilmiştir. Bu hususlarda pek çok veli, kendi talebelerinin terbiyesini ona havale etmişler, onun sayesinde nice kimse makam ve hâl sahibi olmuştur. İslâmi kaynaklarda, ölümünden sonra da tasarruf sahibi olan dört veliden biri olduğu bildirilmektedir (Ölümlerinden sonra da tasarrufu devam eden Zât'lar; Şeyh Abdülkadir-i Geylani, Şeyh Ma'ruf-i Kerhi, Şeyh Ukayl el Münbuci.).

Hayat el Harranî hazretleri, hicri 581 tarihinde Cemaziyelevvel ayında 81 yaşında iken Harran'da vefat etmiştir. Bu tarih 1185 miladi yılının Ağustos ayına tekabül etmektedir. Kabri, Harran surlarının kuzeybatı tarafında surların dışında bulunuyor. Seyyah İbni Cübeyr, Harran'ı ziyaret ettiği zaman burada bir mescid ve zaviye ile Şeyh'in oturduğu bir ev bulunduğunu söyler.

Son yıllarda vakıflar, cami ve türbeyi aslına uygun olarak tamirden geçirmiş, Müftülük de çevre düzenlemesini yapmak suretiyle bu günkü görünümüne kavuşturulmuş.

Evliya Çelebi'nin Şeyh Hayat hakkındaki sözleri: Kutupluğa ayak basmış ulu sultandır. Harran Kalesi'nin yanında çöl tarafında, büyük bir kubbe içinde medfundur. Çöl Arapları bu sultan'a son derece bağlıdırlar. Hatta Araplar arasında büyük bir şey için birisine yemin ettirmek icab etse, ta Basra, Lahsa, Umman, Cezayir ve Kurna'dan gelip bu sultan üzerine "Biser-i Yahya Hayatı" (Yahya Hayatî'nin başı hakkı için) deyip duvarına el sürerse Allah'a yemin etmiş gibi sayarlar. Bu sultana Yahya Hayatî demelerinin aslı, bir seccade üzerinde tahiyyatta ve hayatta oturur gibi olduğundandır (Evliya Çelebi Tam Metin Seyahatname Üç Dal Nşr. 3/128).

HARRAN (Ulu Camii kalıntıları)

Bediüzzaman'ın Şeyh Hayat hakkındaki sözleri: Saniyen; Gavs-ı A'zam gibi, memattan sonra hayat-ı Hızıriye yakın bir nevi hayata mazhar olan evliyalar vardır. Gavs'ın hususi ism-i a'zamı "Ya Hayy" olduğu sırrıyla, sair ehl-i kuburdan fazla hayata mazhar olduğu gibi, gayet meşhur Ma'ruf-u Kerhi denilen bir kutb-u a'zam ve Şeyh Hayatü'l Harranî denilen bir kutb-u a'zim Hazret-i Gavs'dan sonra mematları hayatları gibidir. Beynel-evliya meşhur olmuştur (Barla Lahikası Envar Nşr. 336).

Harran'dan sonra Akçakale'ye geçtik. Son günlerde Suriye'deki iç çatışmalar dolayısıyla sık sık adından söz ettiren Akçakale'de o günlerde huzur hâkimdi. İnsanlar günlük yaşantılarını, tepelerine bomba düşme riski olmadan rahat bir şekilde sürdürüyorlardı.

Akçakale'de biraz zaman geçirdikten sonra tekrar Urfa'ya döndük. Eyyûb Peygamber'in Sabır Makamı'nı ziyaret ettik. Burada güzel bir çevre düzenlemesi yapılmış. Eyyûb Peygamber'in makamı (mağarası) ve şifalı su kuyusu burada. Bu makam, Eyyûb Peygamber'in hastalık çektiği mağara olarak kabul ediliyor. Sabır Mağarası'na 8 – 10 basamaklı bir merdivenle iniliyor. Hz. Eyyûb'un hastalık çektiğine inanılan bu mağaranın doğusunda yer alan kuyudaki suyun, Kur'an-ı Kerim'in; "Kendisine ayağını yere vur dedik. İşte hem yıkanacak, hem içecek serin bir su. Yıkan ve iç, yorgunluğun ve hastalığın geçsin." Mealindeki ayetinde geçen su olduğuna ve Hz. Eyyûb'un bununla yıkanarak vücudundaki yaralardan kurtulduğuna inanılmaktadır. Kayadan oyma kuyunun iki yanındaki çıkrık

taşları blok kesme taşlardan yapılmış.

Kaynaklara göre; M.S. 460 yılında Pisikopos Nona, bu kuyu suyunun cüzam, fil ve gut hatalıklarını iyileştirdiğini keşfedince buraya bir hastahane ve hamam yaptırmış. Yine, Bizans döneminde buraya inşa edilen Şifacı Aziz Kosmas ve Aziz Damian Manastırlarında kuyunun şifalı suyu ile hastalar tedavi edilmişler.

Kuyunun şifalı olduğuna inanılan suyu günümüzde de elektrikle çekilerek şadırvana verilmekte. İnsanlar bu sudan içip, şişe ve bidonlarla evlerine taşımaktalar. Ayrıca yapılmış olan duş kabinlerinden de istifade edebiliyorsunuz. Küçük bir ücret karşılığında bu su ile duş yapabiliyorsunuz.

Günün geri kalan zamanında tekrar Balıklı Göl'e gittik. Oradan Urfa Kalesi'ne çıkıp şehri yüksekten seyretme imkanı bulduk. Kaleye, dışarıdan yeni yapılmış rahat bir merdivenle çıkılıyor, içindeki orijinal merdivenle iniliyor. Kale üzerinde korinth başlıklı iki sütun bulunuyor. İki sütunun arası 14 m. olup yükseklikleri 17,25 ve çapları 4,60 m. Hz. İbrahim'in ateşe, kalenin bulunduğu bu tepeden atıldığı söyleniyor.

Tabii, Urfa'nın otantik çarşı – pazarlarını dolaşmayı da ihmâl etmedik. Bu arada baharat ve hediyelik eşya alış verişlerimiz de oldu.

Urfa'ya kadar gidilir de sıra gecesine gidilmez mi? Urfalı kardeşlerimizin; "Saza niye gelmedin, söze niye gelemdin" dememeleri için (!) Urfa'daki ikinci günümüzün akşamında bir sıra gecesine iştirak edildi. Orada sazlı – sözlü hoşça vakit geçirildi.

Yolculuğumuzun dördüncü gününün sabahı Urfa'dan Mardin'e doğru hareket ettik. Yolda Eyyûb Nebi Beldesi'ne uğradık. Urfa – Mardin Karayolunun 85. km'sinden sapan 15 km'lik asfalt yolun sonunda Eyyûb Nebi'ye ulaşıyorsunuz. Anayoldan beldeye ayrılan yola girince, taştan yapılmış iki gözlü yüksekçe bir yapıyla karşılaşıyorsunuz. Üzerinde; "Hz. Eyyûb Nebi Sabır Beldesi'ne Hoş Geldiniz" yazıyor. Yapının kemerli iki gözünden biri gidiş, diğeri dönüş yolunun üzerinde. Daha doğrusu bu taş yapı, beldeye gidiş ve dönüş yolu üzerine kurulmuş bir tak görünümünde. Bu belde, vakfiyesinden anlaşıldığına göre 400 yıldan beri "Eyyûb Nebi Köyü" adıyla anılmaktaymış.

Eyyûb Nebi Beldesi'nde; Hz. Eyyûb'un, Hz. Elyesa'nın ve Hz. Eyyûb'un zevcesi Hz. Rahime validemizin mezarları bulunuyor. 4. Murad Han, Irak seferini yaptığı sırada Viranşehir yakınlarından geçerken gördüğü bir rüya üzerine bölgede araştırma yapılarak bulunmuş ve 4. Murad Han tarafından buraya bir mescit yaptırılmış.

Türbeler 1992 yılında Şanlıurfa Valiliği tarafından restore edilmiş ve güzel bir çevre düzenlemesi yapılmış. Buradaki görevliler sizi büyük bir muhabbetle karşılıyorlar. Onların nezaretinde önce Eyyûb Peygamber'in kabrini ziyaret ettik. Üzeri ayetler yazılı yeşil örtüyle örtülü ahşap sandukanın ayakucunu kapaklı yapmışlar. Kabir, türbe zemininden 75 – 80 cm. kadar aşağıda. Ziyaretçilere o kapağı açıp yine üzeri yeşil örtüyle örtülmüş olan kabri gösteriyorlar. Görevliler ayrıca kabirden yükselen lâtif bir kokuya dikkat çekiyorlar. Gerçekten de o latif kokuyu hissedebiliyorsunuz.

Sonra, görevliler sizi Elyesa As.'ın türbesine götürüyorlar. Eyyûb As.'ın türbesine yaklaşık 200 m. kadar mesafede. Görevlilerin anlattığı rivayete göre (ki, her şeyin doğrusunu Allah bilir) Elyesa As., Eyyûb Peygamber'in kabrini ziyaret etmek amacıyla çok uzun yollar kat ederek gelir. Kabre çok yaklaştığı zaman insan suretine giren iblis orada ne aradığını sorar. Elyese As.'da Eyyûb Peygamber'in kabrini aradığını söyleyince, Elyesa As.'ı oradan uzaklaştırmak amacıyla onun buralarda değil çok uzakta olduğunu söyler. Yorgun argın olarak oraya kadar gelmiş olan Elyesa As. daha fazla dayanamaz, asasını olduğu yere dayar ve orada ruhunu teslim eder. Bir ağaca dönüşen asa ise çok yakın tarihlere kadar yaşar. Ağaç kuruduktan sonra, orada çevre düzenlemesi yapılırken (1992), Elyesa As'ın kabrine de bu günkü türbesi yapılır. Kuruyan bu ağacın kök kısmı kabrin yanında hâlâ durmakta. Yine görevlilerin bize söylediğine göre bu ağaç canlıyken yapraklarında Arab Harfleriyle; "Lâ ilahe illahlah Muhammeden Resul Allah" yazısı görülürmüş.

Hz. Eyyûb'un otururken sırtını dayadığına inanılan büyük bir bazalt taş "Sabır Taşı" da Eyyûb Peygamber'in türbesinin batı tarafında bulunuyor. Çatlamış olan bu "Sabır Taşı" da koruma altına alınmış.

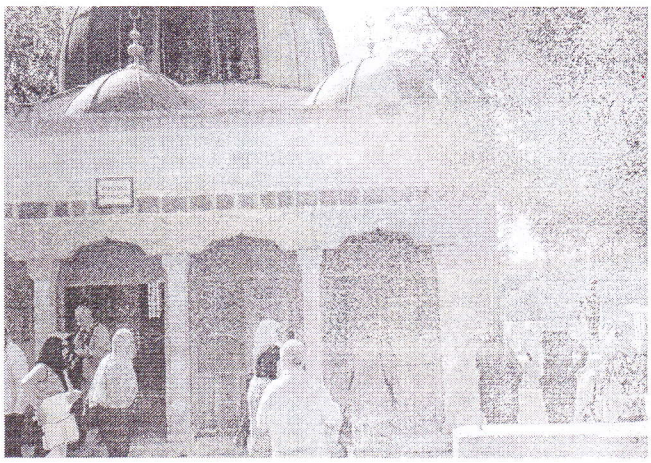

EYYÜB NEBİ TÜRBESİ

Daha sonra Rahime validemizin türbesini ziyaret ettik. Eyyûb Nebi Camii'nin kuzey batı yönünde bulunan bu türbe buraya takriben 500 m. mesafede. Eyyûb Peygamber'in zevcesi olan Rahime validemiz Yusuf Peygamber'in oğlu Efrahim'in kızıdır. Yani Rahime validemiz Yusuf Peygamber'in torunudur.

Eyyûb Nebi Beldesi'ndeki ziyaretlerimizden sonra Mardin'e doğru devam ettik. Otele dahi yerleşmeden hemen; "Gündüzü seyranlık, gecesi gerdanlık" olan Mardin'i dolaşmaya başladık. Dağın yamacına kurulmuş ve taş işçiliğinin nadide örneklerini sergileyen bu şehirde evler, camiler, minareler, kiliseler iç içe girmiş. Taşlar üzerine işlenmiş nakışları seyre doyamıyorsunuz. Dar ve merdivenli sokaklarında dolaşarak bu güzellikleri hafızamıza nakşetmeye çalıştık. Ancak bu güzel taş yapıların arasına sıkışmış olan beton yapılar gözünüzü rahatsız ediyor. Çok şükür ki şehre tarihi dokusunu geri kazandırmak için 2009 yılında alınan bir kararla, arada çürük diş gibi sırıtan bu zevksiz beton yapılar yıkılmaya başlanmış (Bu satırların yazıldığı şu günlerde basından öğrendiğimize göre 2009 yılından bu yana şehirdeki 140 bina yıkılmış, 430 binanın daha yıkılması gerçekleşecekmiş.).

Ertesi günkü programımız Midyat ve Hasankeyf idi. Önce, Midyat'tan geçerek Hasankeyf'e gittik. Dicle kenarına kurulmuş olan bu tarihi kent uzunca bir zamandan beri tartışılan Ilısu Barajı projesi ile gündemde. Nehir kenarına çadır kurup mesken tutmuş bir gurubun gelen yabancılara, barajın yapılmaması için megafonla yaptıkları kulak tırmalayıcı propaganda Hasankeyf'in keyfini kaçırıyordu.

Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın oğlu olduğu tahmin edilen Zeynel Bey Türbesi, Süleyman Camii, minaresinin tepesindeki leylek yuvası ve kapısı üzerindeki taş kabartma motiflerin içerisine yazılmış olan kabartma Esma-ül Hüsna ile dikkatleri üzerine çeken Errızk Camii, Peygamberimizin akrabalarından Cafer-i Tayyar'ın torunu olan ve Hasankeyf'i fetheden İslâm ordusunun başındaki sahabelerden Abdullah Varakana'nın kabri Hasankeyf' de gördüğümüz tarihi ve manevi mekânlardı.

Hasankeyf dönüşü Midyat'ta uzunca bir mola verildi. Telkari işçiliğinin merkezi olan Midyat aynı zamanda taş işçiliğinin de güzel örneklerini sergiliyor. Çok güzel taş işçiliğine sahip olan ve bir tv dizisinin çekimlerinin yapıldığı ev de burada. Çekim esnasında kullanılan eşyalar yerinde bırakılmış. Bir müze haline dönüşen, Çevre Kültür Evi'nin ziyaretçileri oldukça fazla.

Birbirlerine yan gözle bakmayan, değişik inançlardaki insanların iç içe yaşadığı Midyat'tan tekrar Mardin'e dönüş yaptık. Bir gün önce gezip göremediğimiz yerleri görmeye çalıştık. Çok arzu etmeme rağmen müzesini gezemedim ama Sabancı Özel Müzesi'ni görme imkânım oldu. Mardin kültürünü gözler önüne seren bu müzede en çok dikkatimi çeken; gerçek sanacağınız Balmumu heykeller ve sözleri Mardinli şair Ali Rıza

Bey (İçinsel)'e ait olan Mardin Divanı idi. Yazı ve fotoğraflarla Ali Rıza Bey'in tanıtıldığı bölümün önüne geldiğiniz zaman otomatik devreye giren ses kaydından duyduğunuz, mahalli ağızla söylenmiş olan nağme sizi büyülüyor.

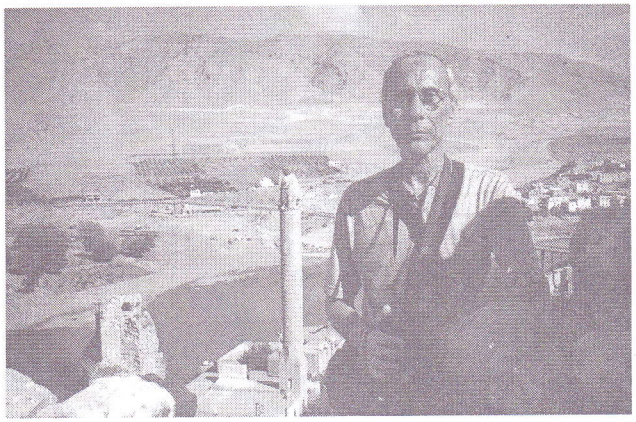

HASANKEYF

15. Yy.' da yapılmış olan ve son yıllarda defilelenin yapıldığı yer olarak dikkatleri üzerine çeken Kasımiye Medresesi de Mardin'de gördüğümüz yerler arasındaydı. Dışarıdan gelen, duvarı geçip bir taş olukla yapının içerisine akan su, ortada bulunan havuzu besliyor.

O geceyi de Mardin'de geçirdikten sonra seyahatimizin yedinci günü sabahı Gaziantep'e doğru yola çıktık. Böylece, bu seyahat için plânladığımız uç noktadan geriye doğru dönüş de başlamış oldu. Bu dönüş yolunda önce Halfeti'ye uğradık. Birecik Baraj Gölü'nde bir tekne gezisi yaparak güne renk kattık. Su altında kalan yapılar gizemli bir görüntü sergiliyordu. Daha sonra yolumuza devamla Birecik'teki Kelaynak Üretme İstasyonu'na uğradık. Bu kuşların neslinin tükenmemesi için onlara gösterilen ihtimamı yerinde gördük. Bu konuda görevlilerden bilgi aldık.

Akşam saatinde Antep' de idik.

Ertesi günü, dünyanın en önde gelen mozaik müzelerinden biri olan Gaziantep Müzesi'ne gittik. Büyük bir titizlikle hazırlanmış ve çok nefis mozaikleri muhafaza eden müze mutlaka görülmesi gereken bir yer. Meşhur "Çingene Kızı" portresi de burada sergileniyor. Tabii müze sadece mozaiklerden ibaret değil, başka eserler de var. Antep'te mutlaka görülmesi gereken başka bir yer ise Antep Kalesi ve içerisinde oluşturulan Savunma Ve Kahramanlık Panaromik Müzesi.

Antep'in çarşı – pazar ve caddelerinde dolaşırken midenizi de sevindirmelisiniz. Alinazik Kebabı ve Meşhur Antep Baklavası mutlaka tadılması gereken yiyecekler.

Bir geceyi daha Antep'te geçirdikten sonra Kilis'e doğru hareket ettik. Malûm, Kilis denince akla alışveriş gelir. Bir zamanlar bu konu daha da önemliydi. Fakat eşimle ben alışverişi değil etrafı dolaşmayı yeğledik. Bir yol başında rastladığımız Şeyh Bahaeddin ve Muhammed Şahabeddin Türbesi'nde Fatiha'larımızı okuyarak dolaşmaya devam ettik. Ayaklarımız bizi Hz. Zübeyr ve Hz. Talha'nın bulunduğu türbeye götürdü. Ashab-ı Kiram' dan olan bu iki zat' dan Hz. Zübeyr, Peygamber Efendimiz'in halası Safiye'nin oğlu. Hz. Talha'da diğer halasının oğlu oluyorlar. Yani Hz. Zübeyr ve Hz. Talha teyze çocukları. Peygamber Efendimiz, Hz. Zübeyr ve Hz. Talha aynı zamanda Hz. Ebubekir' in kızlarını almakla üçü bacanak da olmaktalar. Hz. Zübeyr 5. Müslüman, Hz. Talha da 6. Müslüman olan zatlar. Her ikisi de Aşerei Mübeşşere' den olup sağlığında cennetle müjdelenen 10 kişiden ikisidir. Bu mübarek zatların Kilis'te medfun olduklarını bilmiyordum. Güzel bir tevafuk sonucu öğrenmiş oldum. Konuştuğum kimselerin söylediğine göre Kilis'te daha çok mübarek zatın kabirleri varmış. Zaman yetersizliğinden dolayı diğerlerini ziyaret etme imkanımız olmadı. Her şeyin bol ve her yerde satıldığı bu dönemde artık Kilis'e alışveriş için değil, sırf bu zatların kabirlerini ziyaret etmek için gidilmesi gerekir.

Kilis'ten sonra Hatay'a geçildi. Bu benim Antakya'ya ikinci gelişimdi. İlk gittiğimde Antakya Müzesini görmüştüm, tekrar görmeyi gereksiz buldum. Ancak bu müze de yurdumuzda görülmesi gereken önemli kültür merkezlerimizden bir yer. Mağara kilise olan Sn. Pierre Kilisesi ve Habib-i Neccar Camii' de Antakya'da görülmesi gereken yerler arasında. Sn. Pierre Kilisesi'nin bulunduğu yerden Antakya'yı yüksekten seyretme imkânını da buluyorsunuz. Habib-i Neccar ise ayrı bir yazı konusudur.

Bilmem hatırlatmaya gerek varmı? Antakya'ya kadar gidilip de künefe yemeden dönmek eksiklik olur.

O geceyi Antakya Harbiye'de geçirdikten sonra uygun molalarla Antalya'ya vasıl olduk.

***

Çok görmek istediğim halde daha önce bir türlü kısmet olmayan, memleketimizin o güzel bölgesini gerçekleşen bu seyahat vesilesi ile görmüş oldum. Güneydoğu gezimizde elbet görülmesi gereken Diyarbakır ve diğerleri gibi başka şehirlerimiz de vardı ama bu defalık bu kadarı olabildi. İlk fırsatta oralara tekrar gitmeyi arzu etmekteyim. Görmeyen herkese de tavsiye ederim.

Duble yollar, su ile buluşan topraklar üzerinde gelişen ve yaygınlaşan tarım alanları bölgeye güzel bir çehre kazandırmış. Devletin oralara uzanmış olan elini ve devletin gücünü bariz bir şekilde görüyorsunuz. Geri kalmışlık diye bir şey söz konusu değil. Batı ne ise orası da o. Bölgenin manevi boyutu da insanı ayrıca etkileyip, sarıp sarmalıyor.

MİHMANIM

MUSTAFA AYVALI

Ey aşk diyarının
Sessiz Tanrıçası!
Safi umudum...

Maveranın
Kehkeşanlar içtiği gök kubbede,
Her akşam
Ve her seher yakıp feleği,
Sırça kadehten nihayete
Sek içtiğim ülger!

Sen düşersin de aklıma,
Bir beyaz bulut okşar yüzümü
Bir ceylan iner gerişten
Ve bir kumru kanat vurur gurbete
Gurbetten kıyamete
Bir hezeyan bir heyecan.
Fer damlar gözlerden
Dudaklarda bir buhar
Ve yurdum boydan boya ter
Ah Bihter Ah!

Sen düşünce aklıma
Hışmı sevdadan bir deniz coşar,
Sal olur, salıncak olur
Sabahlara vurur gemiler
Gün geceyle hemhal,
Bana bir hal olur.

Düş hazinesi hanemde
Yağmur sonrası gökyüzüm
Varım yoğum,
Destursuz konuğum.
Dağ başında mihnet, dağılmayan efkâr.
Tozkoparan gönülde
Bu can sana mecbur, bir sana minnettar.

ÜÇÜNCÜ BÜYÜK HAÇLI SEFERİ

ALİ DEMİREL

Kudüs'ün yeniden Müslümanların eline geçmesi Avrupa'daki Haçlıların ve özellikle de Papa Üçüncü Clemens'ın hiç hoşuna gitmemişti. Gerçi Kudüs'teki Hıristiyanlar kendi krallıklarından daha rahattılar. Ayrıca o yöredeki diğer Hıristiyan yönetimleri ki bunların en önemlileri; Hatay Prensliği ve Trablus (Şam) Kontluğu aynen görevlerinin başındaydılar; başlarına buyruk, kimseye hesap vermeden kendi egemenlik alanlarında hükümlerini sürdürmekteydiler. O kadar ki; kendi yörelerindeki Müslümanları çeşitli baskılarla göçe bile zorluyorlardı.

Bu arada; o günlerde Diyarbakır kütüphanesinin başına gelenleri, daha doğrusu kütüphanenin barbarca yağmalanmasını dile getirmezsem; Türk tarihine, bütün Türk halkına ve özellikle de Diyarbakır halkına haksızlık yapmış olurum. Diyarbakır (o zamanki adıyla Amid) ve Silvan (Meyyafarikıyn) kentlerine ve yöresine, dolayısıyla bütün Türk Milletine karşı yapılan hainlik; günümüze kadar bize öğretilegelen tarihe göre şöyle: Selahattin'in elinde; Aksungurlardan Nureddin Zengi Ata'nın derleyip eğittiği savaş gücü yüksek bir ordu vardı ya. Selahattin, elindeki bu yetkin orduyla Müslüman kentlerini ve Küçük Müslüman beyliklerini vuruyor kırıyor ve talan ediyordu ya. Sıra Diyarbakır'a ve Silvan'a geldiğinde o yöreye de saldırdı. Kısa sürede ele geçirdiği kentte; kendisine çok büyük bir kütüphanenin olduğu haber verilmişti. Altın ve diğer kıymetli zenginlikle ilgilenen Selahattin, ele geçirdiği servetlerin dışında Kent kütüphanesine de el attı. O zamanın ünlü Diyarbakır kütüphanesindeki bütün kitaplara el koydu. Söz konusu kütüphanedeki kitapları veziri ve danışmanı olan al-Kazi'l-Fazıl'a hediye etti (kimin malını kime hediye ediyorsa)! Bunları böyle basit ve olağan bir durum gibi algılamayın sakın; söz konusu kütüphanedeki kitap sayısı nedir? Diye (bunları öğrenmeden önce) bana sorsalardı inanın gerçek sayının onda birini bile rakam olarak veremezdim. Tam 1.040.000 kitap (birmilyonkırkbin kitap) o devirde böyle bir kitap zenginliğine sahip kütüphane dünyada var mıydı? Bilmiyorum. Durumun daha iyi anlaşılması için tam o tarihte Mısır'ın dünyaca ünlü kütüphanesindeki kitap sayısının 125.000 (yüzyirmibeşbin) olduğu dikkate alındığında Diyarbakır Kütüphanesinin ne kadar zengin bir kültür ve bilim hazinesi olduğu anlaşılır sanırım... El yazması çok değerli; Arapça, Farsça, Türkçe, Aramice, İbranice nice kitaplar! Tarihçe, bilimce ve kültürce o çağın, hatta büyük bir ihtimalle çok çok eski çağların bilgi hazinesi olan o kitaplara günümüzde paha biçilebilir mi? Böylesine büyük bir tarihi hazineyi ele geçiren Selahattin ve veziri sanki ne yapacaklarını önceden biliyor gibidirler. Vezir Fazıl, bu konuda bilgili olan adamları ile bütün kitapları elden geçirmiş; neye göre ve ne amaçla seçtiyse pek çok kitabı ayırıp almıştır. Seçilen kitaplar 70 (yetmiş) deve yükü oluşturmuş. Seçilen bu değerli kitaplar, Mısır'da kurulacak bir medrese için (bizlere öğretilen tarih böyle diyor) Kahire'ye gönderilmiş... Hemen burada araya girerek, tamamen kendi düşünce ve kanaatim olan bir görüş açıklamak istiyorum: Bilindiği gibi Haçlılar, başlattıkları seferlerin ilkinden itibaren yaptıkları talanlar sırasında, para ve benzeri servet yağmacılıklarının yanı sıra kitap yağmacılığı da yapmışlardır. Avrupa'daki papazlar ve bilimle uğraşanlar, İslam ülkelerinden getirilen kitaplara çok para ödemişlerdir. Haçlı seferlerinin önemli sonuçlarından biri de Haçlıların İslam dünyasından gasp ettikleri bilgilerle bir aydınlama ve de bilimce yükseliş devrine girmiş olmalarıdır. Kitap ve tarihi değerlerimizin Haçlılar tarafından gasp edilip, yağmalanıp götürülmesi günümüzde de sürmektedir. Daha dün, Körfez savaşını kazandıktan sonra ilk iş olarak Irak'taki el yazması değerli kitapları ve tarihi antik eserleri yağmalayıp götürmediler mi? Aynı şeyleri daha ilk Haçlı seferlerinde de yapmışlardı. İşte benim kişice kanaatim şudur ki; Diyarbakır kütüphanesinden gasp edilen çok değerli kitaplar (en azından bir kısmı) Haçlıların, o zamanlar Orta Doğuda yoğun şekilde faaliyette bulunan Tapınak Şövalyelerinin eline geçti. Bunun nasıl ve neyin karşılığında olabileceğini tahmin etmek güç değil!.. Diyelim ki benim bu düşüncem yanlış, öyle olsun. Ben yine de sormaz mıyım: Diyarbakır kütüphanesindeki kitaplar neden Mısır'a gönderildi? Eğer maksat medrese açmak ise neden Diyarbakır'da açılmadı. Kahire İslam kenti de Diyarbakır değil mi? Mısır halkına ve gençlerine verilen önem Diyarbakır halkına ve gençlerine neden verilmedi? Mısırlılar medreseye ve de yüksek öğrenime layık insanlar da Diyarbakırlılar buna layık insanlar değil miydi? Kaldı ki o müthiş (özellikle seçildiğine göre öyle olmalı) kitapların asıl sahipleri Diyarbakır halkı değil miydi?.. O kitaplar şimdi nerede?..

Şimdi yeniden Üçüncü Büyük Haçlı Seferi'ne dönelim:

Papa Clemens, tıpkı kendinden öncekiler gibi yeni bir Haçlı seferini nasıl başlatacağını iyi biliyordu. Krallar için şan, şöhret, zenginlik ve krallığının güvencesi öne çıkarılıyordu. Halk içinse para, yağma, serüven ve tabii ki din öne çıkarılıyordu. Hıristiyan din görevlileri Haçlı seferinin gerekliliği konusunda, ince ayrıntılara kadar propaganda yapıyorlar ve en sonunda da "Baba Oğul ve Kutsal Ruh böyle istiyor" diyorlardı... Papa ve yardımcıları tarafından çeşitli çalışmalar yapılmaktaydı. Haçlı seferinin önündeki engelleri kaldırmak da bu çalışmaların içindeydi. Mesela birbirlerine karşı sürekli düşmanlık besleyen İngiliz ve Fransız krallarını barıştırarak birlikte Haçlı seferine çıkmaları için anlaşmalarını sağlamışlardı.

Sonunda yeni bir haçlı seferinin başlatılması kararlaştırıldı. Bu sefere, o çağda Avrupa'nın en güçlü devletleri olan Almanya, Fransa ve İngiltere katıldılar. Üçüncü Haçlı seferi: İngiltere Kralı Aslan Yürekli Richard, Fransa Kralı Auguste Philippe ve Alman İmparatoru Friederik Barbarossa tarafından ve onların komutasında üç ayrı büyük ordu oluşturularak başlatıldı. İngiliz kralı Richart ve Fransa kralı Auguste Philippe; aynı zamanda harekete geçecekler, Orta Doğu'ya aynı zamanda Akdeniz yoluyla gideceklerdi. Bunun sebebi, birisi gider diğeri kalırsa kalanın, diğerinin ülkesini işgal edeceği korkusuydu. Alman İmparatoru Friederik Barbarossa ise çok yanlış bir yol seçmişti. Hazırladığı büyük ordusuna çok güvenen Alman İmparatoru, Orta Doğu'ya Anadolu'dan geçerek gitmeyi seçmişti.

Öncelikle Alman ordusunun seferine bakalım: Macaristan'dan çok rahat geçen Alman ordusu, Doğu Roma topraklarında bazı ufak tefek zorunlar yaşasa da rahatça yoluna devam etmekteydi. Selçuklu askerleri ve komutanları, Haçlılarla nasıl savaşacaklarını artık iyi biliyorlardı. Sayıca çok fazla, ağır silahlarla donatılmış zırhlı birliklerden oluşan Haçlı ordusuyla karşı karşıya meydan savaşına girişmek hiç akıllıca değildi. Olabildiğince az zayiat vererek düşmanı yıpratmak, yıldırmak ve de imha etmek gerekiyordu. Böyle bir amaç için; vur-kaç, takip edilirsen peşindeki düşman askerlerini ana ordudan daha uzağa çek ve pusuya düşür, şeklindeki çete savaşı en akıllıca yöntemdi. Alman ordusu Selçuklu topraklarına girdiğinden itibaren sürekli kayıp vermeye başladı. Alman ordusunun geçeceği yerleşim yerleri boşaltılıyor, yiyecek – içecek ve hayvan yemi konularında gerekenler yapılıyor ve de sağdan, soldan, arkadan sürekli vur kaç yapılıyordu. Alman İmparatoru ordusundan kalanlarla birlikte Konya'ya geldiğinde Meram'da kısa süre dinlenir, fazla kalamaz çünkü Hatay ve Kudüs'e varmak için can atıyordu. Tarihi kaynaklar genel olarak; Alman İmparatorunun Tarsus veya Silifke çayında, bir ifadeye göre Göksu Irmağında yıkanırken veya atla ırmaktan geçerken boğulup öldüğü yazılmaktadır. Ama bir başka söylenceye göre de Alman İmparatoru Frederik, Türk askerlerinin ani bir saldırısı sırasında suya düşüp boğularak öldü. Kendisi Hatay ve Kudüs'ü mutlaka görmek istemiş olduğundan; cesedini bir şarap fıçısına koydular, içini sirke ile doldurup öyle yola çıktılar. Hatay'a geldiklerinde Frederik'ten geriye bir pelte kaldığı görülmüş ve o kalıntı toprağa gömülmüş... Sonuç olarak; Üçüncü Büyük Haçlı Seferine katılan Alman imparatoru Frederik ve o müthiş ordusu, tarihçi M. Orhan BAYRAK'ın tesbitiyle; "... *Kara yolu ile gelen Alman İmparatoru Selçuklularla savaştıktan sonra Tarsus Çayında yıkanırken anafora kapılıp boğulunca az sayıda kalan Alman ordusundaki şövalyeler ve askerler ülkelerine döndüler...*"

İngiliz ve Fransız Haçlı ordularına gelince: Akdeniz'in Avrupa sahillerinde yola çıkan bu iki ordudan Fransızlar Orta

Doğu sahillerine önce varır. Ve Hemen Kral II. Phlip Akka'yı kuşatır. Bu arada Kral I. Richard bir kısım asker ve gemileriyle Kıbrıs'a gider ve orayı yağmalar. Tekrar döner ve Akka kuşatmasına katılır. Müslüman askerler, sağlam surlarla çevrili kenti iyi savunmaktadırlar. Ne kadar canla başla savunsalar da iki devasa Haçlı ordusuna dayanamayacaklarını biliyorlardı. Bütün olumsuzluklara karşın teslim olmamak için bu kadar direnmelerinin sebebi; Selahattin'in yardıma geleceği umutlarıydı. Oysa Selahattin ve ordusunun yardıma gelmesini boşuna bekliyorlardı. Akka düşmemek için dirense de savunma gücü gün geçtikçe kırılmaktaydı. Ve Akka düştü... Aslan Yürekli Richard, Aslan Yürekliliğini göstererek! Akka'daki şehit olmamış askerlerle kadın ve çocukların tamamını kılıçtan geçirdi!.. Nedeni tarihçilerce tam ve belirgin olarak açıklanamayan bir sebep veya sebeplerden ötürü, Fransız Kralı II. Phlip artık Avrupa'ya dönmek istiyordu. Haçlı zihniyeti adına, Askeri yönü çok daha kuvvetli olan I. Richard'a bütün yetkilerini devretti ve ülkesine gitti.

İngiliz Kralı ve emrindeki Haçlı ordusu, asıl hedefleri olan Kudüs'e yöneldiler. Oraya vardıklarında kenti hemen kuşatma altına aldılar. Aslan Yürekli Richard Kudüs'ü almak istiyordu, Selahattin ve ordusu da kenti savunuyordu ama öyle kanlı bir savaş falan yoktu ortada. Kral I. Richard'ın komuta ettiği ordunun içinde yağmacı ve maceracılar olsa da dini taassupla ele geçirecekleri bütün Müslümanları öldürmek ve kendilerince kutsal kabul ettikleri bu toprakları Haçlı yönetimi altına almak isteyenler çoğunluktaydı hatta buralara yerleşmek isteyenler bile vardı. Aslan Yürekii Richard ise dinle pek ilgilenmeyen, doğuda ün ve zenginlik kazanıp Avrupa'da üstünlük kurma peşindeydi. İstediklerini bir şekilde elde edip gitmeyi tasarlıyordu. Bakın Mike Paine bu durumu 'Haçlı Seferleri' adlı kitabında nasıl anlatmış: ***"... Oysa Richard'ın kalma niyeti yoktu. Bir Lâtin Krallığının sürdürülmesi ve zahmeti için değil, savaşta kazanılacak şan için, zenginlikler için oradaydı."***

İşte tam da o kuşatma günlerinde Selahattin ile Aslan Yürekli Richard arasında bir görüşme trafiğidir başladı! Oysa Avrupa'dan yola çıkan üç ordudan birisi Anadolu üzerinden gelmeye kalktığı için telef olmuştu. Diğeri de krallarıyla birlikte geri dönmüştü; bu durumda Müslüman ordusu Kral Richard'ın ordusunu darmadağın edebilirdi. Akka kalesindeki, sadece savunma amaçlı küçücük bir Müslüman akeri birliği, iki Haçlı ordusuna karşı o kadar direnebilmişti... Selahattin ile Kral Richard gayet iyi anlaşmaya başladılar. Kral Richard'ın, canla başla saldırarak Kudüs'ü almak gibi bir çabası yoktu; Müslüman ordusu Haçlı ordusundan çok üstün durumda olduğu halde Selahattin'in de Haçlı ordularına, kıyasıya bir saldırı çabası yoktu. Ama ikisi de çok iyi anlaşıyorlar, sürekli elçiler gelip gidiyor, görüşmeler yapılmaktaydı. Neyin görüşmesini yapıyorlardı? Hiçbir tarihçi bu görüşmelerin mahiyeti hakkında net bir bilgi vermemekte. Aslında her iki tarafın da niyeti (görünürde) belli! Ve zayıf olan taraf, geride üçte biri kalan Haçlı ordusuydu. Asıl İlginç olan ise görüşmelerin şekliydi. Tarihte, savaşan iki ordu veya iki devlet arasında, savaş sırasında böylesi bir görüşme olmamıştır!.. Selahattin Richard'a elçiler yolluyor, ardından Kral ona elçiler yolluyor. Aradan bir hafta geçmeden Selahattin'in kardeşi Adil yalnız başına, bazı kaynaklara göre oğlu ile birlikte elçi olarak krala gidiyor. Sonra kralın karısı - veya sevgilisi, her neyse – Selahattin'e geliyor ve (bir söylenceye göre) o gece onda kalıyor! Sonra Selahattin doktorunu (kendisi veya doktoru ya da her ikisi) Kral I. Richard'ın çadırına gidiyor! Neymiş efendim, kral hasta olmuş da onu tedaviye gidilmiş!.. Allah Allah! Onca Müslüman'ı, kadın çocuk demeden kılıçtan geçiren ve elinden gelse bütün Müslümanları öldürmek isteyen barbarlara karşı bu muhabbet niye! Dahası var. Bu görüşmeleri ayarlayan, Selahattin'in kardeşi Adil'in oğluna (anlaşmaların yapılmasında asıl aracı olduğu biliniyor) İngiliz Kralı tarafından bir Hıristiyanlık payesi olan Şövalyelik unvanı veriliyor (hem de bir Müslüman'a). Pazarlıkların aracısı (Müslümanların hakkını koruması gereken biri) Haçlı Kralı tarafından neden çok özel kişilere verilen bir paye ile taltif ediliyor!? Bilindiği gibi bu paye Hıristiyanlığa, dolayısıyla Haçlılara çok önemli faydalar sağlamış, hizmetler görmüş kişilere verilir. Ne, veya neler yaptı da bunu hak etti?!.

İngiliz kralı bir an önce ülkesine dönmek istemektedir. Ülkesinde bazı kargaşalar çıktığı, Avrupa'da da İngiliz krallığını ilgilendiren olaylar olduğunu haber almıştır... Şimdi tam da burada konunun gelişimi ile ilgili bir varsayım olarak akıl-fikir yürütmesi yapalım. Şöyle bir düşünün: Savaş olsaydı ve (olamazdı ama) Haçlılar savaşı kazansalardı Kral Richard nasıl bir anlaşma isterdi? Hemen ülkesine dönmesi gerekli. Askerlerini de bırakıp gidemez. Elinde bir sürü ganimet var. Ve, geride kalacak yerli Hıristiyan halkın ve de Hıristiyan yönetimlerinin güvence altına alınması gerekir. Sözde galip geldiğini de varsaydık ya! Ülkesine dönmeden önce bölgede anlaşma yapabileceği bir Müslüman muhatap bulur, onu destekleyerek iktidar sahibi olmasını sağlar ve onunla anlaşma yapardı. Herhalde şöyle derdi: Bana ve askerlerime dokunulmayacak biz serbestçe ülkemize döneceğiz. Giderken, bilhassa Akka'da ele geçirdiğimiz ganimetleri serbestçe götüreceğiz. Kudüs ve çevresindeki Hıristiyanlara dokunulmayacak, Kudüs'e haç için Avrupa'dan gelecek olan Hıristiyanlara dokunulmayacak hatta onlar korunacak. Kudüs dışındaki önemli Haçlı yönetimlerine dokunulmayacak mesela Sur, Trablus Şam ve Hatay'daki Haçlılar bulundukları yörelerde hükümranlıklarını mevcut şekliyle, hiç değiştirmeden sürdürecekler... İşte bunlara benzer isteklerde bulunarak anlaşmayı dayatır ve kabul ettirirdi, savaş olacağını ve galip geleceğini varsaymıştık ya! Oysa savaş olmadı. Olmadı ama yukarıda belirtilen şartlar gibi maddeler sıralanarak adeta Haçlılar savaş kazanmış gibi anlaşma yapıldığını bütün tarihçiler yazmışlar. Fakat benim yazdığım gibi açık ve anlaşılır şekilde değil: Örnek olarak tarihçi M. Orhan BAYRAK bu konu ile ilgili olarak şöyle yazıyor; ***"Türklerin delegesi Melik Adil ile Aslan Yürekli Richard 1192 yılında barış anlaşması yaptılar. Yapılan bu barışa göre iki tarafın yerleri kendilerinde kaldı. Hıristiyanlar silahsız olmak şartı ile Kudüs'e girebildiler. Kudüs Krallığını yıkan Selahattin Eyyübi Haçlıları Filistinden büsbütün atamadı... "*** Anlaşıldığı gibi basit ve muğlâk ifadelerle geçiştiriliyor, net bir anlaşma şartları açıklanmıyor. Pek çok tarihçi de aynen bu minval üzere yazmışlar veya yazdırılmışlar! Sahi sizin de kafanız karışmıyor mu? Böyle bir anlaşma neyin karşılığı yapılmış olabilir? Acaba anlaşma sadece bunlardan mı ibaretti? Benim şahsi görüşüm; söz konusu anlaşmada Haçlılar lehine, bizim bilmediğimiz başka şeyler de olmalı. Neden mi? Gelin haçlıların o zamandan günümüze kadar o anlaşmayla ilgili tutumlarını bir irdeleyelim: Daha o yıllardan itibaren Hıristiyan aleminde Selahattin bir kahraman olarak tanıtılmaya başlanıyor. Hakkında tarihçilere tarihler yazdırılıyor; kahramanlığı, fatihliği, insancıllığı, komutanlığı ve devlet adamlığı yere göğe sığdırılamıyor. Her nasılsa bazı Müslüman tarihçilerin de bu yalanları olduğu gibi hatta bazen daha da abartılarak yazmaları bir şekilde sağlanıyor!. Günümüzde ise cahil tarihçileriniz ve HAMAGA'lar bu konuda hep Haçlıların yazdıkları ve de yazdırdıklarını kaynak olarak alıyorlar; kalem de ellerinde, tutabilirsen tut onları! (HAMAGA'lar ile ilgili özel açıklamayı gelecek sayımızda bulacaksınız) Hıristiyanlar bunu niçin yapıyorlar?.. Onların Selahattin'e olan minnettarlıkları sadece o zamanla, o çağla sınırlı değil. Alman İmparatoru II. Wilhelm 1898 yılının sonbaharında İstanbul'u – oradan da Kudüs'ü ziyaret etmiştir. Dikkatinizi çekmek isterim bu Alman Kralı öyle sıradan bir kral değildir: *"Annesi İngiltere Kraliçesi Kraliçe Victoria'nın büyük kızı, III. Friedrich'in karısı, Alman imparatoriçesi ve Prusya kraliçesi Prenses Victoria'dır. II. Wilhelm, böylelikle, İngiltere Kraliçesi'nin torunu, Victoria'dan sonraki İngiltere Kralı VII. Edward'ın yeğeni, Edward'ın oğlu Kral V. George'unda yeğenidir (özgr.Ans.). "* Anlaşılacağı gibi Haçlı Avrupa'sının kalburüstü tabakasının üst düzey üyelerindendir. Dolayısıyla Haçlı zihniyetinin tarihi gelişimine hizmet etmesi kaçınılmazdır. İşte bu Kral;Selahattin'in kabrinin üzerine konulması için mermerden, Hıristiyanlara özgü bir lahit yaptırıyor! Allah Allah!.. Bu konunun canlı bir tarihi tanığı olarak belirtmek isterim: 22.11.2010 tarihinde Suriye'ye gittim. Henüz orada kargaşa yoktu ama belirtileri vardı, neyse bu bir başka konu. Asıl demek istediğim; Şam'da Selahattin'in türbesine de gittim ve yukarıda sözünü ettiğim Hıristiyan lahdi aynen orada türbenin içinde! Hemen yanı başında da İslami geleneklere uygun ikinci bir sanduka var. Milyonlarca Müslüman'ı katleden ve tamamını katletmek isteyen Haçlı zihniyetinin Selahattin'e duyduğu bu saygı, bu minnet neden?

Haçlıların Selahattin Eyyübi için yaptırdıkları Hıristiyan lahdi

Çoğu insanımız bilir, Avrupa tarihlerinde olduğu gibi Müslümanların yazdıkları tarihlerde de (Haçlıların yazdırdıkları tarihlerdir bunlar veya onlar sözde kaynaktır) Selahattin hep kahraman gösterilir, onunla ilgili lehinde, onu yüceltici romanlar yazılır, sinema filmleri çekilir. Günümüzde bile (uygar dünyada!) İslam'ın Peygamberine sürekli hakaret eden Haçlı zihniyeti her nedense, sözde Haçlıları yenen, haçlı askerlerini güya kılıçtan geçiren Selahattin'i kahraman ve kutsal bir savaşçı gibi göstermeye devam ediyorlar! Niye?! Eğer çok iyi savaşarak Haçlıları yenen Müslüman komutanlar yüceltilecekse bunu en çok hak eden şüphesiz Kılıç Aslan'dır... Bazı insanlarımız Selahattine gösterilen bu minnettarlığı ve onun Haçlılarca sürekli yüceltilmesini; 'Selahattin onlara insanca davrandı, onlar gibi katletmedi işte onun için, o zamanda ve günümüzde Selahattin'e minnettarlar!' Diyorlar. Öyle mi?.. Selahattin Hittin savaşında alınan esirleri niçin serbest bıraktı? Elbette para karşılığında. Kudüs'ü ele geçirdiğinde, müslümanlara kıyım yapanları niçin salıverdi? Tabii ki para karşılığında. Bunları ben demiyorum hemen hemen bütün tarihlerde var. Adına fidye de, haraç de, rüşvet de hasılı ne dersen de sonuç olarak insanlık adına değil sadece para için bırakılmışlardır. Eğer insanlık adına, düşman ve de başka dinden olanlara dokunulmayanlara Haçlılar minnettar oluyor iseler Fatih'e neden düşmanlar? Neden Fatih'i zehirlediler. Oysa Fatih hiç para almadan onların canlarına, mallarına dokunmamış, inançlarında özgür bırakmıştı. Benzer davranışlar Türk tarihinde çoktur. Yani şöyle mi: Selehattin, insanlık olsun diye Hittin savaşında ele geçirilen esirleri para karşılığı da olsa serbest bıraktı; Kudüs'ü ele geçirince de öyle yaptı. Kadın çocuk demeden binlerce Müslümanı kılıçtan geçiren Kral II. Richad'ı 'aman hasta falan olmasın diye tedavisi için gerekenleri yaptı, tabii insanlık adına! Sonra Haçlı orduları gittikten sonra bile;Müslüman topraklarını işgal edip sözde devletler kuran Sur, Trablus Şam ve Hatay daki Haçlı yönetimlerine hiç dokunmadı. Ve bütün bunları insanlık adına yaptı, öyle mi? ***Sadece para karşılığında Haçlı katillerine dokunmadı diyerek; Haçlılar bir insana, günümüzde bile devam edecek kadar minnettar olmazlar.*** Bunu anlamak çok mu zor!? Fakat beyinleri Haçlıların ve HAMAGAların yazdıkları ile doldurularak, ön yargı ve sabit fikir oluşturulmuş kişilere doğruyu göstermek, deveyi hendekten atlatmak çok güçtür...

Bu arada size Suriye gezim ile ilgili bir başka anımı anlatmalıyım, anlatmalıyım ki durumu daha iyi kavrayasınız. 2010 yılı sonbaharında Hatay'daydım. Oradan otobüse bindim ve Şam'a gittim. Şam'da benim gezebileceğim yerler belliydi; Osmanlı külliyesi onarımda olduğu için izin vermediler gezemedim. Müzeyi gezdim, Fransızlar yapmış, Atalarımızın hatıralarından Hamidiye Kapalı Çarşısını, Emevi Camii'ni ve camiin giriş kapısı karşısındaki Osmanlı Çeşmesini gördüm. Bilenler bilir, Emevi Camii'nin hemen yakınında Türk şehitliği var, o üç şehit pilotumuz için Fatiha okudum. Ve... Hemen oradaki Selahattin'in türbesine gittim, Türbe avlusuna, hemen yandaki caddeden de giriliyor. Avlunun caddeden giriş kapısı, boş alan kısımları, merdivenleri hep yeni restore edilmiş. Yeni dedimse, son yıllarda demek istedim yani tarihi bir kalıntı durumunda değil, tabii türbe tarihi bir kalıntı, taşların eski veya yeni oluşu açıkça belli. Kesme taşlarla yeni düzenlenen saha, avlu ve giriş kapısı oldukça dikkat çekici. Böylesi yapıların onarılarak düzenlenmesine Şam'da çok rastlamadım, bir Türk şehitliği öyle bir de Selahattin'in türbesi. Şehitliğimizde tamga olarak ay-yıldız var, Osmanlı Çeşmesinde ve Hamidiye Çarşısında Padişah tuğrası var. Nasıl ki biz o şehitliği orada tanzim edince ay-yıldızlı bayrağımızı oraya işlemiş isek, Selahattin'in türbesini düzenleyenler de, caddeden avluya giriş yerine bayraklarını (sanırım paslanmaz bir metalden) koymuşlar – sabitlemişler. O bayrak kimin dersiniz? Sıkı durun! Sanırım okurlarımızdan Tahmin edenler olmuştur. O Bayrak (Selahattin'in türbesini ihya edenlerin bayrağı) Hıristiyanlıktaki 12 havariyi temsil eden 12 yıldızlı Avrupa Birliği bayrağı!!! Aklınıza ve mantığınıza bir başvurun. Hani Avrupa Birliği bir Hıristiyan kulübü değildi. Haçlı zihniyetli değillerdi hani! Asırlar sonra bile halâ Selahattin'e minnet duymaları için ne kadar önemli taviz ve çıkarlar (bizim bildiklerimiz dışında) elde ettiler? Nurettin Zengi Atanın temellerini oluşturduğu disiplinli, güçlü Müslüman ordusu; İngiliz Haçlı ordusundan güçlü olduğu halde hiç savaşmadan yapılan anlaşma zaten yeteri kadar utanç vericidir. Ama, bence Haçlıların böylesine büyük minnet duymaları ve bunun günümüzde dahi devam etmesi dikkate alındığında; aldıkları tavizlerin sadece sözde tarihlerde yazılanlardan ibaret olmadığını göstermektedir. Günümüzde, Orta Doğu ve Kudüs'ün; sadece Türklerin yönetiminde barış içinde olmaları, Türkler oralarda olmadığında sürekli İslam aleyhine işleyen bir düzenek gibi kargaşa ortamına sürüklenmesi acaba Haçlılara verilen tavizlerin ve o zamanki uygulamaların bir sonucu mudur? Düzmece tarihler yazılarak ve yazdırılarak geçmişin üzerine çullanan kara örtülerin kaldırıldığı gün gerçeklerin ortaya çıkacağına inanmalıyız ve bunun için çalışmalıyız.

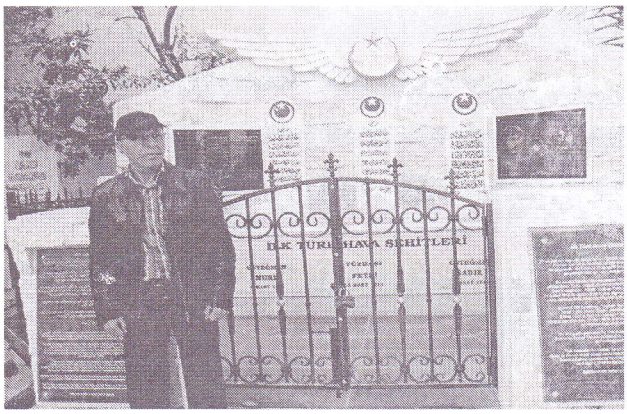

TÜRK ŞEHİTLİĞİ

Üçüncü Büyük Haçlı Seferine katılan ordulardan, Kral Richard komutasındaki İngiliz ordusu da ülkesine döndü. Ne yazık ki yöredeki Haçlı hakimiyeti aynen devam etti. Kudüs hariç Sur, Trablus Şam ve Hatay gibi diğer uyduruk Hıristiyan yönetimleri, Haçlı ordularının Avrupa'ya geri dönmesinden hiç etkilenmediler. Haçlılar sanki savaş kazanmış gibi kendi çıkarlarına ve İslâmiyet'in aleyhine faaliyetlerine özgürce devam ettiler... Selçuklu İmparatorluğu çökmüş sayılırdı, yerine yeni ve güçlü bir devlet henüz kurulmamıştı... Yıkıcı Haçlı zihniyetinin hükümranlığı böyle sürüp gidemezdi. Müslümanların, Haçlı yönetimleri altında ezilmelerine seyirci kalınamazdı. İslam toprakları böylesine başıboş bırakılamamalıydı. Söz konusu İslam topraklarına ve Müslüman halka elbette ve ancak Türkler sahip çıkabilirdi, öyle de oldu; Başbuğ BAYBARS komutasındaki Türkiye Devleti ordusu yöreye geldi ve duruma müdahil oldu. (devamı gelecek sayıda)

Haçlı seferleri konusundaki yazımızı bu kadar uzatmış olmamız bazı okuyucularımızın sıkılmasına sebep olmuş olabilir. Ama konunun önemi günümüzde bile Haçlı seferlerinin sürmesindendir. Bundan ötürü önümüzdeki sayıda da bu konuya son kez yer vereceğiz.

KEMER ŞEHRENGİZİ

M.NİHAT MALKOÇ

torosların eteğinde...

akdeniz'in durgun sularıyla söyleşir kemer,....
.....yorgun bir gecenin ayışığında...
kalın perdeler çekilir bakır renkli ufuklardan
torosların altın beşiğinde ninnilerle uyur uzun kış geceleri
sulara düştükçe şehrin gül sureti,.....
.....yıldızlar çatlar hasedinden
masmavi rüyalar süsler bir mecnun'un deliksiz uykularını

bir sabah güneşi, öper torosların buz tutmuş doruklarını
kemer'in sarı saçlarını tarar rüzgarlar, bir anne şefkatiyle
bir med cezir heyulasında.....
.....dalgalar serenatlar söyler uzayıp giden kıyılara
güleç yüzlü merhamet savuşur.....
.....vicdanlar cüzdanlara yenik düştüğünde
...acının teknesinde yoğrulur keder...

Ayışığı Geceler....
denizin mavisini giyinir aynalarda raks eden gökler
dalgalar umarsız şarkılar söyler yorgun çakıl taşlarına
seherin alacasında balıkçı tekneleri takılır.....
.....ufkun ötesinde saklı bir umudun peşine
martılar aynaların tenhasında biriktirir kızgın gözyaşlarını

kolu kanadı kırık bir sevdalı yürek,
.....düşlerini bırakır masmavi akdeniz sularına
hüzünler boy verir gönlün yitik coğrafyasında

kadim zaman, anıların izinde yürür gecenin tenhasına
düne dair ne varsa rengarenk heybesine yükler
zincirlere vurulan bir kör aşık, prangalarını çözer rıhtımda
aşk kitabını gönül rahlesinde okur sabahlara kadar

bir meczup yusuflar toplar phaselis'in derin kuyularından
yakupların gözyaşlarında yüzdürür elem kayığını
turuncu rüyalarından uyanır mis kokulu portakal bahçelerinde
bakır renkli gönül semaverinde demlenir güneş sarısı
hatıralar...
ağzı dualı, bir nasırlı el, rahmet sağar göklerden

Phaselis...
doğa bütün cömertliğiyle çağırır konuklarını.....
.....yeşille mavinin büyüleyici izdivacına
sevda ateşinde (h)arlanan (g)özler durgun sulara bırakır
(b)akışlarını

dalgaların senfonisinde uzar gider bitimsiz düşler
bir rüzgar, heybesinde biriktirir suların en koyu mavisini
gecenin ayazında ayışığı toplar.....
..... uykusu kaçan bir yetim çocuk...
gümüş renkli balıklar kaldırır da başını,....
.....seyreder kemer'in o doyumsuz güzelliğini

selçuklu'nun hatırası saklanır av köşkünde...
adrasan'ın mangal yürekli balıkadamları,
.....helenistik hüzünlerin girdabında
.....dalar suların masmavi enginine

Olympos...
bir öğle güneşi, postunu serer kızgın kumlara
ateş, bir buse kondurur mumun kekremsi dudağına
âhlar ve günahlar tutuşturur solgun yapraklı sevda defterlerini
bir elif yalnızlığında bütün harfler, öyle mağrur, öyle dik başlı...

caretta carettalar sırtlarında taşır.....
.....muhkem kaleler misali gönül köşklerini
khimaira'nın ağzından çıkan alevler tutuşturur sevdalı yürekleri
şehrengizler gözyaşına tutulur mürekkep hokkasında
.....hasret, pusuya yatar gecenin uzak sularında

yalnızlığın örsünde dalgalar döver kıyıları
yanartaş'ta bir mavi alev tutuşturur umudun çırasını
pegasus'un sırtında sonsuzluğa koşar rüzgârdan kanatlı
süvariler...

Idryos...

antik bir yalnızlıktır Idryos'un ruhunun derinliklerinde gezen...
iri taneli mozaikler süsler yetim bir kilisenin tabanını
gül yüzlü meryem, isa'nın sancısını çeker hıcap duyan
nazarlarıyla
sunaklarda can çekişir, karşılığını bulamamış dilekler...
bir cami, duadan yorganını örter üstüne,
.....büzülür gecenin koynunda ateşler içinde
zümrüt-ü ankalar tüner şahadet parmağı misali minarelerde...

gözetleme kulesinden bakan şehla gözler.....
.....erken bayram eder, maviyle yeşilin doyumsuz raksında...
geceyi kovar, seher vakti sapsarı mantosuyla tahtına oturan
güneş...
bir ikindi vakti yangın yerine döner akdeniz'in durgun suları

kemer, hayatın kıyısında durur bir ulu çınar gibi
.....kökleri kadim zamanın toprağına tutunur
.....dalları göğün derinliklerine uzar gider...
.....masmavi sularda can verir antik keder!...

HANİ BİR YANI VARDIR YA İNSANIN

FATİH ÜNVER

Hani bir yanı vardır insanın,kendi gibi
Şehrin son tramvayında mesela
Korkuyla saydamlaşan karanlıkta
Bir yanı vardır insanın, kendi gibi...
Kuytu ve soğuk bir koltukta,
Mevsimi gelmiş bir çiçek gibi sere serpe
Öyle ürkek, öyle mutlak, öyle muallak

Hani bir yanı vardır insanın,film gibi
Bağlandığı kıyıları döverken bir ezgi
Diline dolaşan sözleri
Suyuna karışan...!
Sözüne karışan...!
-'Her şeyi yapabilirdim
Ama hiç bir şey yapmadım'
Öyle tadında filmin, öyle uzak...

Hani bir yanı vardır insanın, gizlide kalan
En büyük kozunu oynamamışken henüz,
Papirüse perçinlenmiş sır gibi
Tebessümünü taşırken, kendine dair,
Arkasında kalan gözlerin
Bir yanı vardır gizlisinde...

Hani bir yanı vardır insanın, aşka dokunurken!
Düşlerine kavuşup tutarken,
Ve adanmış hayatların yeminini ederken bilfiil
Kendinden vazgeçen, bir yanı vardır.
Öyle masum, öyle içten,öyle saf...!

ve bir yanı vardır insanın,hep kendiyle beraber...
Öyle yalnız, öyle serkeş ve öyle saklı içinde..
Bir yanı vardır,ötesinde...

DALLAR DA GÖVDENİN HAYAT YOLLARIDIR

KORKUTELİ: Antalya'nın kuzeybatısında ve etrafı ormanlarla kaplı olan ilçenin eski dokusu, Yaslandığı Elmalı Dağı'nın eteklerinde gelişmiş, en eski ilçedir. Ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır. İlçede Korkuteli Baraj Gölü, Kozağacı, Küçükköy ve Bahçeyaka göletlerinde su ürünleri olarak aynalı sazan ve alabalık üretimi de yapılmaktadır.

İlçe M.Ö 3000'lerde Pisidokya sınırları içindeydi; ilçe daha sonraları Yunanlılar, Romalılar, İskender ve Bizans yönetimleri sırasında İstafonasia adıyla anılırdı. (Pisidya Cumhuruyeti) Eti İmparatorluğuna bağlı bir devlet idi. İlçe Selçuklu Hükümdarı Gıyasettin Keyhüsrev zamanında (1207) Bizanslılardan alınmıştır. Antalya ise Korkutelinden sonra Hamitoğulları tarafından 1321 de alınmış, daha sonraları Teke Beyliği devrini de yaşamıştır.

II. Beyazıd'in oğlu Korkut'un bölgede sancak beyliği yapmasından dolayı zamanla Korkutili veya Korkudeli olarak anılmıştır. 1915 de Korkuteli ismiyle ilçe yapılmıştır.

Korkuteli İlçesinin ilçe merkezinden başka Bozova, Küçükköy, Yelten, Yeşilyayla, Çomaklı ve Büyükköy olmak üzere 6 kasaba ve 45 köyü bulunmaktadır. Şimdi tarihsel dokusuna bir bakalım.

Ömer Paşa Camii ve medresesi, Ketenci Ömer Paşa tarafından 1019 (1610) da yapılmıştır. Beyhamamı, Yenihamam günümüze kadar gelmiştir. (eskiden 5 adet hamam bulunurdu) Emin Sinanettin Medresesi 735 (hicri 1319) da Hamitoğullarından El Emin Sinanettin Calis tarafından yapılmıştır. (bu gün sadece kapısı kalmıştır) 14. y.y'la ait üzerinde Moğol etkisi görülen bir Selçuklu sonrası eseridir.

İlçedeki tarihsel kalıntıların en önemlisi Termessos kentidir. Termessos Roma ve Grek kentlerinin aksine, Anadolu'nun içlerinden gelen Solumnler tarafından kurulmuştur.

Korkuteli'nin antik döneminden kalan eserlerine gelirsek; Çomaklı Kasabası sınırları içinde bulunan Poğla antik kenti, Çomaklı ovasında bulunur. Burada bulunan keramik parçaları incelendiğinde Prehistorik devirlerde ilk yerleşimin burada olduğu görülür. Pisidia bölgesinde yer alan diğer, Bademağacı, Kuruçay ve Bucak Höyükleri ile çağdaş (8000 – 2500) olduğu düşünülmektedir. Poğla antik kentine ait tespit edilen kalıntılar; Akropol, Nekrapol alanında görülebilen anır çeşme (Nypheum) ile anıtsal mezar (Hemoon) dır.

Bunların dışında Belediye Hizmet Binasının bahçesinde yer alan kompezit sütun başlığı, Anadolu İon kaideleri ve yivli sütun parçaları gibi mevcut kalıntılar Helenistik, Roma ve Bizans dönemlerini işaret eden önemli belgelerdir. Bunlara ilave olarak; Hoyük Tepe Höyüğü, Çürükin Tepe Höyüğü, Merdivenli Sarnıç, Allığın Sarnıçı, Hasan Çavuş Sarnıcı, Kellicek Sarnıcı, Yazır Köyü Gülman Mevkii kule tipi antik yerleşim alanı, Bengüç antik kalıntı alanı, Yazır Köyü Yazır Höyük, Bayat Höyük, Kargın Höyük, Doğrul mevkii antik kalıntı alanları, Bayat Bademli Köyü Tapınağı, Korucak Yaylası antik dönem kalıntı alanı, Ürülü Kızıldere Vadisi antik dönem mağaraları, Varsak Yaylası Höyüğü, Kırkpınar antik yerleşim alanı, İnkaya tepesindeki kaya mezarları. Yenice dere boğazı antik yol, Manay antik yerleşim alanı, Küçüklü Köy Gözetleme Kulesi, Yeşilyayla Kerpiç Cami'si sayılabilir.

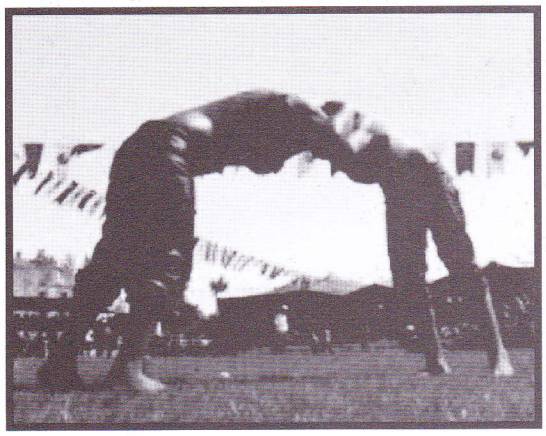
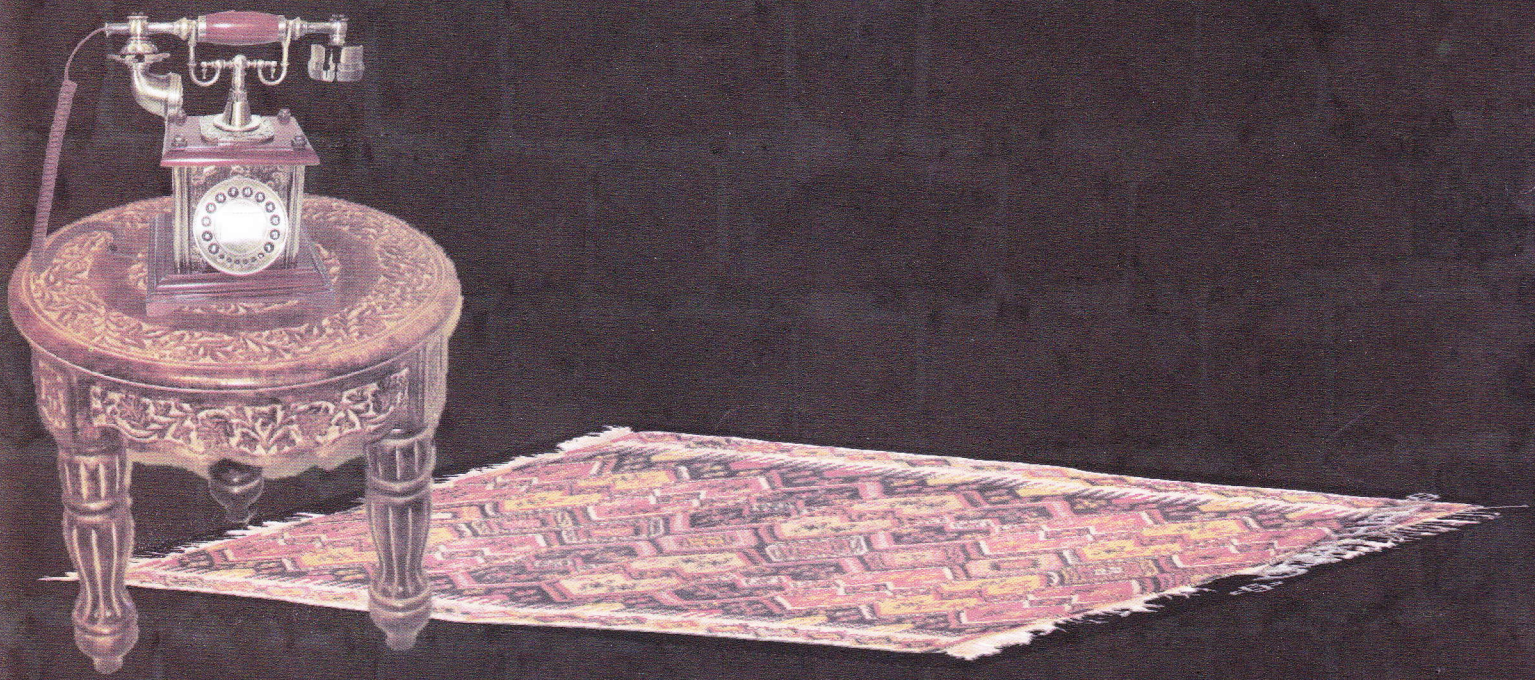
KORKUTELİ / ANTALYA